శ్రీ మహాభారతము - వచనము

మంత్రి లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రి ప్రణీతము

18 పర్వములు - 16 సంపుటములు

ఆదిపర్వము		4	0	0
సభాపర్వము		1	0	0
అరణ్యపర్వము	1 వ భాగము	3	0	0
డిటో	2 వ భాగము	3	0	0
విరాటపర్వము		2	8	0
ఉద్యోగపర్వము		3	0	0
భీష్మపర్వము		3	0	0
ద్రోణపర్వము		3	0	0
కర్ణపర్వము		2	0	0
శల్యపర్వము		1	8	0
సౌప్తికపర్వము		0	12	0
స్త్రీపర్వము		0	8	0
శాంతిపర్వము		4	8	0
అనుశాసనికపర్వము		3	0	0
అశ్వమేధపర్వము		1	8	0
ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణ పర్వములు		1	4	0

పూర్తిసెట్టు 16 వాల్యూములు 37—8—0

వలయువారు:—

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.

రవీంద్రనాథ్ టాగూరు

జీవితచరిత్ర

రచయిత:

మల్లాది లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

పబ్లిషర్సు:

కొండపల్లి వీరవెంకయ్యా అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

1954

[వెల 0—8—0

రాజమహేంద్రవరమున

శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాలయందు

ముద్రింపబడినది.

మనవి

"భారతాధ్యాత్మిక ప్రభాభాగ్యమొక్క-
భరతజాతికిగాక యెవ్వరికిగలదు ?"

అన్న విజ్ఞానోక్తి యీనాటిది కాదు. ఏమహనీయుడో దీనిని తన రసన మమృతవాటికల జరించి సుధాపానమును జవిచూచిన తరుణమున తత్ప్రియూషాపానవిశేషమున వక్కాణించి యున్నాడు. అవి సువర్ణాక్షరములై భరతభూమిని వివిధ శిల్పనాచాతురితో మెఱయుచున్నవి. అంతేగాక సకలరత్న ప్రభా చటులాంబరంబైన హిమనగంబు ఆతపత్రంబుగను, భాగీరథీ సింధూనదీసతులు చేరి చెరియొకవంకను విమలవీచీ చామరంబులు వీవగను గభీరవారిధీశ్వరులు తూర్పుపడమరల పార్శ్వంబులందు నిలిచి సాహోనినాదంబులతో కైవారంబు లొనర్పగను, ఆర్షసంతతివారైన ఋషిపుంగవులు సాంద్ర మేదుర కంఠస్వనంబులతో, ఉదాత్త-అనుదాత్త-స్వరంబు లతో స్వస్తివాచనంబు లిడుచుండగను తన ముప్పదిమూడు కోట్లముద్దుబిడ్డలు మహామురిపెంబున తనయాజ్ఞశిరసావహించి నిరంతరము కరకమలంబుల మొగిడ్చియుండ, సింహళద్వీపపీఠి కాసీనయైన భరతమాత కంఠసీమను వెలయు వీరహారావళిలో దివిజులు సైతము దిగ్భ్రమనొందినట్లు తేజరిల్లుచున్నవి.

అయిననేమి భారతమాత దాస్యశృంఖలములు విడగొట్టబడలేదు. ఇది భారతీయుల దురదృష్ట మనవచ్చును.

ఏనాటికైన నీయాశలు తీరకపోవని భారతీయు లాశించియే యున్నారు. తత్ఫలితమునకై ప్రథమవర్షమునకు చాతకము లాకొని జూచునట్లు, స్వాతివానకు ముత్తెపుజిప్పలు నాలుకలజాచి యెదురుచూచుచున్నట్లున్నారు. అట్టి యాశలను దీర్ప మహనీయు లనేకు లుద్భవించి తమజీవితములను దేశమాతకు ధారవోసి పలుదెరంగుల విశ్వప్రయత్నములను చేసి కొంత విఫలులయ్యు నీమాత్రమైన యాశాలతల ద్రెంపలేక పునఃపునః ప్రయత్నము లాచరించుచునేయున్నారు.

అట్టివారి యాశయములను వినుటకన్న, వారి యుపన్యాసముల జదువుటకన్న, వారిగాథల నితరులనుండి యాలించి తుడిచివేయుటకన్న గ్రంథముఖమున వారిజీవితములను జనసామాన్యము చేతబట్టి కంఠస్థముగా గాకపోయినను వాచకమార్గముననైన జదివిరేని యందలి కొన్ని యంశంబులైనను పట్టుబడక మానవు. ఇట్టి యాశయముననే హృదయమున నిడుకొని దేశనాయకులలో నగ్రగణ్యు లనిపించుకొన్న నెహ్రూ మొదలైన పుణ్యపురుషుల జీవితచరిత్రములను వెలువరించి యున్నాము.

అంతతో విరమింపక సర్వజనసామాన్యమునకు సర్వతోముఖముగ, ఇతోధికముగ సేవలొనర్చి విగతజీవులై దివి నలంకరించిన మహాపురుషుల జీవితములనుగూడ జనసామా

న్యము విసుగు చెందకుండ స్వల్పకాలములో యామహాశయుల జీవితాశయములను దెలిసికొని కృతార్థులును చరితార్థులును కాగలరను విశ్వాసమున నట్టివారిలో భరతదేశమం దగ్రగణ్యు డనిపించుకొని నిన్న మొన్ననే దివి నలంకరించిన రవీంద్రనాథ టాగూరు మహాశయుని జీవితమును బ్రకటించి యాంధ్ర మహాశయుల చేతి కందిచ్చుచున్నాము. ఇందు కొంతవరకైన మాయాశయము నెరవేరి ప్రజాబాహుళ్యమున కుపకృతి కించిత్తైన జరిగేనేని ధన్యుల మగుదుము.

ఇట్లు,
ప్రకటనకర్త.

రవీంద్రనాథ టాగూరు

ఉపక్రమణిక

"శా. దేశద్రోహుల తూటనాడి జనుపాం
 ధీభూతచేతస్కులన్
దేశీయానుచరాళి నేల్కొలిపి మా
 తృక్షాంతల స్ఫారతే
జోశోభ౯ బ్రకటించి భారతయశోం
 శుక్షాత్రదివ్యప్రభా
వేశౌన్నత్యము వెల్లిగొల్పు సుకవీ
 వీరాద్భుతశ్లోకముల్"

విశ్వప్రపంచమునకు విజ్ఞానఫలదంబును, వేదకల్పక ముద్భవించిన పాదును, సంకల్ప మాత్రంబుననే జగన్నిర్మాణ మొనర్పజాలిన తపోధనుల కాస్పదంబును, సత్యరక్షాదివ్రతా దీక్షితులగు హరిశ్చంద్రాదుల కేలిక భూమియు, పరశురామ, ద్రోణ, పాండవేయాది వీరులకు బుట్టినిల్లును, గాంగలహరీ తరంగంబులచే సకలపాపంబుల క్షాళిత మొనర్పజాలిన మాన్య భూమియు, శంకరాది మతాచార్యులకు జన్మభూమియు, భువ నైక పావనంబునైన యీభరతఖండమునందు, ఏదో యొక ప్రదేశమున నెప్పటి కప్పుడే యనేకమంది మహనీయు లుద్భ

వించి తమ మేధాపల్లవులచే దశదిశల యశశ్చంద్రికల గట్టు కొని సకలజనుల కేదో యొక విధముగ సేవజేసి పరమోప కారు లనిపించుకొని తమ యశఃకాయము నిట విడచి దివి కేగియు చిరస్మరణీయు లగుచున్నారు.

భరత ఖండమందు యిరువదవ శతాబ్దారంభమున ననేకమంది మహనీయులు బయలువెడలి దేశోద్ధరణము నకును, సంఘసేవకును, మానవజీవితమునకును, పలువిధం బుల సేవను జేయుచున్నారు. అట్టివారిలో నగ్రగణ్యు లన దగినవారు కొందఱుండిరి. వారిలో గూడ గొందరు దేశసేవ కులుగను, మఱికొందఱు సంఘసేవకులుగను, వేఱు కొందఱు రాజకీయ వేత్తలుగను, ఇంకను గొందఱు మతకర్తలుగను, మరికొందఱు భాషాప్రియులుగను, భాషా సేవకులుగను నున్నారు.

కాని సర్వమానవ జీవితమునకు, సకలవిషయంబు లందు సర్వసమానప్రతిపత్తితో జీవితాశయములను మర లించి సకల జనోపయోగకరంబులగు కార్యముల నాచరిం చినవా రరుదుగనే యున్నారు. ఒకడు తత్త్వవేత్త యయ్యె నేని యతనికి రాజకీయపరిజ్ఞానము శూన్యము. మరొకడు రాజకీయవేత్త యయ్యెనేని సంఘసంస్కరణాభిలాష యతనికి మృగ్యము. వేఱొకడు భాషావేత్త యయ్యెనేని యతని కితర విషయములు స్వప్నకలితములు. అట్లుగాక నన్నివిధములైన కార్యములందును అందెవేసిన చేతులు లేకపోలేదు.

జ న న ము

భారతదేశమందలి వర్తమాన కవిపుంగవులం దట్టి మేధావులు పలువు రున్నారు. వారిలో రవీంద్రనాథటాగూరు మహాశయు డొకడు. ఇతడు భారతభూమి కంతకును ఘన యశస్సు నాపాదింప దివినుండి భూమికి దిగిన బృహస్పతియో యన జనులచ్చెరువంద జీవితమును మానవ లోకోపకార మొనర్చుట కవతరించిన దేవతయో యన, భరతభూమి యందు మేధావంతు లెందరో పుట్టి భారతభూమి కపార యశం బార్జింపుచు నార్జింపమన్న వంగదేశమున కంతకును మహాటాయ మానంబై, కాళీమహాదేవి పేరిట ప్రసిద్ధమై, భాగ్యవంతమై, నగరరాజంబులందు మేటియైన కలకత్తానగ రంబున క్రీ॥శ॥ 1861 వ సంవత్సరమున మే నెల 6 తేదీని జన్మించెను.

ప్రపంచమందు సర్వసాధారణముగా మానవజన్మ లభించుటయే దుస్తరము. అందు పూర్వసుకృతపరిపాకమున గాని పురుషుడై జన్మించుట తటస్థింపదు. అందు సకలశాస్త్ర విశారదుండగుటకుగాని, పరోపకార పరాయణుడగుటకుగాని దేశనాయకుడై జీవితపరమార్థమును దేశోద్ధరణకు వినియో గించుటకుగాని, మహాభాగ్యసంపన్నతకలకుటుంబమునజన్మించి సర్వవిద్యాపారంగతుడై దేశమంతటను విజ్ఞానప్రభలను వెద జల్లుటకుగాని, ఏ దేనియొక మానవతమహావేశమున ప్రవేశించి

యందు ఏకమత్య మందుటకుగాని, మానవలోక మంతయును దనయముగు కూడలిలో నడచునట్లు చేయుచు పరిపూర్ణశక్తి యుద్భవించుటకుగాని, తుదకు చిరకాలజీవులై ధర్మమార్గాను వర్తనమునను, న్యాయపథగమనంబునను జీవితము ధారవోసి స్వేచ్ఛావర్తనమున కనుకూలవాతావరణము ఏర్పడుటకు గాని యింకను తొల్లింటి సుకృత విశేషమే కారణమని పెద్దలు పలువిధంబుల ఘోషించి యుండుట భారతీయు లంద అకు విశదమేయైనను "ప్రమాదో ధీమతా మపి" యను న్యాయంబువలన గాబోలు మానవలోక మట్టి విజ్ఞానదీపికను ఏమాఱుచుచు.

సర్వసాధారణముగా పులికడుపున పులిపిల్లయే పుట్టును గాని మేకపిల్ల పుట్టదుగదా! దీనికి సంబధించిన దే మఱియొక సామెత తెలుగుభాషలో కలదు. "ఏగూటిచిలుక ఆ పలుకే పలుకు" నన్నది. ఈ రెండును బ్రహ్మలిఖితముల వలె గణింపబడుచు నన్యభాషలోనికి గూడ పరివర్తనము నంది మహాఖ్యాతి నందియుండి చరిత్రాత్మకముగ కూడ కీర్తినంది నిలచియున్నవి.

ఈమెతను బుణికిపుచ్చుకొన్నట్లు సుప్రసిద్ధమైన వంశ మునందు జననమంది పవిత్రజీవనము నడపి తమవంశమునకు పేరుప్రఖ్యాతులను దెచ్చుటయేగాక తాను జన్మించిన జన్మ భూమికిగూడ నపారయశ మార్జించిన వారు లెక్కకు మిక్కి లిగ నున్నారు.

అట్టి మహాసీయులలో లెక్కింపదగినవారిలో రవీంద్రనాథటాగూరు మహాశయుడుకూడ నొకడు. ఇతనివంశీయులు సుప్రసిద్ధపండితులును, శాస్త్రవాదులును, విద్యావేత్తలును, సంఘసంస్కర్తలును, పరోపకారపారీణులున్నైయున్నారని చరిత్రలు చెప్పుచున్నవి. మన మెరిగియున్నంతవఱకు జెప్పుకొందము. టాగూరు మహాశయుని పితామహుడు(తాతగారు) ద్వారకనాథటాగూరు. ఈయన వంగరాష్ట్రమున నాటికాలమున పేరొందిన దేశభక్తుడు, పరోపకారి, వివిధవిద్యాప్రవీణుడు, పవిత్రవర్తనుడు, మహాధనసంపన్నుడు,సత్యదీక్షానిరతుడు, సంస్కర్తలలో నగ్రగణ్యుడని వినుచున్నాము. రవీంద్రునిది జెవనాంకో తాకూరువంశము. వీరు చాలకాలము నుండి కలకత్తాయందే నివసించుచుండిరి. ద్వారకనాథ తాకూరుగారి కుమారుడు శ్రీ దేవేంద్రనాథతాకూరుగారు ఈయన విద్యావేత్తయు. మతాభిమానియు, న్యాయవాదులలో పేరొందినవాడు. నగుటయేగాక తన సత్ప్రవర్తనము చేతను, మతాభిమానమునను, పరోపకారపారీణతచేతను వంగదేశీయుల మన్ననలందుకొనుటయె గాక వారివలన 'మహర్షి' యని బిరుదందినాడు. దీనినిబట్టియే ఆయన యెంతమహాశాంతుతో తెలియుచున్నది. ఈయనకు పుత్రత్రయము జన్మించెను. అందు జ్యేష్ఠుడు సత్యేంద్రనాథ టాగూరు. ద్వితీయుడు మనకథానాయకుడైన రవీంద్రనాథ టాగూరు. తృతీయుడు దేవేంద్రనాథ్. వీరు బ్రహ్మనిష్ఠ మహేశ్వరులవలె మహాతేజస్సంపన్నులు

గను, సౌభ్రాతృత్వమున రామలక్ష్మణులపగిదిని తేజరిల్లుచు నైకమత్యంబున పాండవులబోలి వెలసిరి. ఏ కారణముననో రవీంద్రుడన్న మొదటినుండియు దేవేంద్రనాథటాగూరిగారి కపారప్రేమ. రవీంద్రుడు పదిసంవత్సరములలోపు వయసు వాడై యుండగా యాతని మాతృదేవి భర్తను, పుత్రులను, యితరబంధువర్గమును వీడి దివి నలంకరించినది. రవీంద్రుడు మాతృవిహీనుడయ్యెను. అందువలన పిల్లలభార మంతయు దేవేంద్రనాథుడే వహించి యుండెను.

ఇచ్చట నొకవిషయము దేవేంద్రనాథునిగూర్చితప్పక చదువదగినది వ్రాయుచున్నాము. కష్టసుఖములు కావడికుండలవంటివని మనమందర మెఱింగియే యున్నాము. దేవేంద్రనాథఠాగూరు సంతానవంతు డగుసరికి యాకుటుంబముమిగుల ధనసంపన్నముగా నున్నదని మీ రెరింగియున్నారు. కష్టము లెప్పుడునువేక ముఖముగ నేవచ్చును. ఒకవంక భార్యావియోగ దుఃఖము ననుభవించు దేవేంద్రనాథునకు గారణాంతరములచే ననతికాలములో ఋణములపా లగుటకూడ తటస్థించెను. రవీంద్రునితండ్రి మేధాశాలియు, ప్రతిభావంతుడును, శాంతివంతుడునగుట నించుకేనియు తత్తరపాటొందక నిర్మలచిత్తముతో తనబుద్ధిబలమును విద్యాసంపత్తిని ప్రోదిచేసుకొని చేతులమీదనే న్యాయార్జనము చేసి ఋణమంతయు దీర్చివైచి కుటుంబముయొక్క పేరుప్రతిష్ఠలు కొంచెమేని గొఱవడ

కలంపు జేసెను. పత్రాలమునకు కేడవచ్చునో యప్పరమేశ్వరునకు దక్క నెవ్వనికి దెలియునుకదా? ఇదియేకదా సృష్టివైచిత్రము.

దేవేంద్రనాథ ఠాగూరు యింద్రియ నిగ్రహణంబున ప్రసిద్ధుడైన మేటియగుటచేతనే యతనికి "మహర్షి" యను బిరుదు నామము సార్థకమయినది. ఇతడు రాజా రాజర్షి శ్రీరామమోహనరాయలవారి కాలములో నుండి యున్నట్లును, అతనితో గలసి మెలసి సకల విషయంబులందును బనిచేసినట్లును దెలియవచ్చుచున్నది. అట్టి మహనీయులు పరస్పరము కలసి మెలసి పనిచేయుటచేతనే వారి ప్రవృత్తులును, ప్రవర్తనలును ప్రతిభలను, నేటికిని చరిత్రాత్మకపీఠంబున సువర్ణచ్ఛాయలతో తాండవమాడుచున్నవి. రవీంద్రుడు ఆయుగపు జాడలలో నడచి యుంతటన్న ప్రతిభాశాలి యగుటలో నాశ్చర్యమేమున్నది?

విద్యాభ్యాసము

"విద్యా నామ నరస్య రూప మధికం
ప్రచ్ఛన్నగుప్తం ధనం
విద్యా భోగకరీ యశస్సుఖకరీ
విద్యా గురూణాం గురుః
విద్యా బంధుజనో విదేశగమనే
విద్యా పరా దేవతా

విద్యా సర్వస్వ పూజ్యతే న హి ధనం
విద్యావిహీనః పశుః"

ఈ న్యాయము ననుసరించియే మన దేశమందేగాక యితర దేశమందుగూడ బాలబాలికలకు విద్యాప్రాముఖ్యత యేర్పడినది. సర్వసాధారణముగా ప్రాచీనకాలమునుండియు బాలురకు అక్షరాభ్యాసమను శుభకర్మమును జేయవలెనను నియమము మున్నది. అట్లే భారతఖండమందు బాలురను అయిదవ యేట పాఠశాలకంపుట ద్వితీయాచారమైయున్నది. ఈనియమ ప్రణాళిక ననుసరించియే దేవేంద్రనాథుడు తన రెండవ కుమారుడైన రవీంద్రునకు నైదవయేడు రాగానే యక్షరాభ్యాస మహోత్సవ మొనరించి పాఠశాల కంపెను. తోడిబాలురతో పాఠశాలకు గొంతకాల మేగెను. కాని యేకారణముచేతనో తెలియదుగాని రవీంద్రునకు బడిచదు వంతగా రుచించినట్లు గాని, ఆసక్తియున్నట్లుగాని, నచ్చినట్లుగాని, కనుపించలేదు. దీనికి కొందఱు తండ్రి యితనిపై జూపు గారాబమనియు, మఱి కొందఱితని చిత్తవృత్తి యన్యాక్రాంతమై యున్నదనియు భావించువారు. ఇందు మొదటిది కారణము కాదని రవీంద్రుని తరువాత జీవితమువలన నెఱుంగవచ్చును ఇంక రెండవది కారణ మన్న కొంత నమ్మవచ్చును.

ఏలననగా పాఠశాలలలో నేడు చెప్పెడి విద్య కేవల ముదరపోషణకే యుపకరించుచున్న దనుట నిర్వివాదాంశము.

దాని కనుగుణముగ నచటియుపాధ్యాయులు కేవలము ధనార్జ
నాసక్తతతో విద్య నఱపువారనుటయు నతిశయోక్తిగాని,
అపహాస్యముగాని కాజాలదు. అందుచే సునిశిత మేధాశక్తి
గల రవీంద్రుని పాఠశాలయందలి ప్రణాళిక మొదలగు
కొన్ని సంగతులు నచ్చలేమినట్లు చిత్త మన్యాక్రాంత మైన
దన్న నమ్మవలసిందే.

అంతమాత్రముచే రవీంద్రుడు విద్యావిముఖుడయ్యెనని
గాని, మందమతియనిగాని, యూహింపరాదు. అతని మేధా
శక్తి యద్వితీయమైనది. ఒకమాఱు చూచినదానిని, ఒక
మాఱు విన్నదానిని మఱచిపోవు టనునది యతఁ డెఱుంగనే
యెఱుంగడట. అందుచేతనే కాబోలు నొక చరిత్రకారుడు
టాగూరు వంశమందు బుట్టినవా రెవ్వరైనను దైవభక్తులు
గానో పండితకవులుగానో, చిత్రకారులుగనో, చారిత్రక పరి
శోధకులుగనో, అద్వితీయ ప్రతిభావంతమైన న్యాయవాది
గనో యుండవలసినదే యని నొక్కి వచించి యున్నాడు.

రవీంద్రుడు పాఠశాల కరుగుటయే మానివేసెను గాని
నిరంతరము తెలిసినను తెలియకపోయినను ఏదో యొక గ్రంథ
మును చదువుచునే యుండెడివాడు. అట్లు చదివినపుస్తకమునే
పదింబదిసారులు చదువు టలవాటయ్యెను. కొంత కాలమున
కా యలవాటు ఆహారము మొదలైనవికూడ ముట్టుటకు తీరు
బాటులేనంతటి దీక్షగా మారెను. మఱికొలదికాలములోనే

వ్యసనముగ మారెను. అంతతో నతనికి లోకమే పాఠశాల గను, ప్రకృతిచోద్యములే గ్రంథములుగ నయ్యెను. ఆతని చిత్తవృత్తి క్రమక్రమముగా మారెను. ఇల్లువిడిచి బయట కేగినచో ననేకములైన దృశ్యములు కనబడునవియు, విజన ప్రదేశములందును, జనబాహుళ్యముగల తావులందును నవి యింకను నధికముగా గన్పట్టుననియు నతనికి దోచెను.

ఇంటివద్దనున్నంత సేపును ఒక్క నిమిషమేని కాలమును వ్యర్థమును చేయక గ్రంథపఠమునకే వ్యయించువాడు. ఆ చదివిన గ్రంథమునందలి విషయములను తలకెక్కించుకొని తెలియనివానిని పెద్దలవలన తెలుసుకొనుచుండువాడు. అందుచే నతనికి గొంతకాలమునకు నద్వితీయవిజ్ఞానశక్తియు, ప్రతిభా విజృంభణమును బాల్యమున నేయలనడి విశ్వమానవ ప్రపంచ మున కెఱుకబడదగిన మార్గమునకు దెచ్చినవి. అయితే యివి 'గురుశుశ్రూషయా విద్యా' యనున్యాయమున కెదురుచుక్క యైనను దీనిని సత్పథమున నడిపించుకొనదగు ప్రతిభయతనికి మొదటనే పట్టువడినది.

ఇంచుకేనియు సంశయింపక రవీంద్రుని విద్యాసము పార్జనాప్రాభవము గురుముఖమున నలవడినట కాదని చాట వచ్చును. అయినచో దాని నేమనవలెను? స్వయంకృషిచే నార్జించినది కావున రవీంద్రుని పోతనవలెనే సహజపండితు డందుమా? అదిదుస్సాధ్యము. పోతన సహజపాండితి యలౌకి

సామాన్యమనియు నసాధ్యమనియు మన కెఱుకపడినది. ఇంక దీనిని మాఱుమాటాడక అనుభవపూర్వకమైన జ్ఞానప్రబోధ మనవచ్చును. ఇంత బాల్యమునందేమి? జ్ఞానప్రబోధమేమి యని వింతపడనక్కఱలేదు. చరిత్రకాలమును వివరించి తెలుపు నుద్గ్రంథములను జదివితిమేని యిది వింతగా కన్పట్టకుండును.

రవీంద్రుని తండ్రి కుమారుని యిట్టిపరిస్థితులను గమనించుచుకూడ లోకానుకూల్యమైన విద్యాసముపార్జనకు ప్రోత్సహింపలేదు. విద్యాప్రబోధమును జూపి మందలింపలేదు. అంతేగాక మహదానందము నందువాడు. రవీంద్రున కప్పుడు బాల్యయౌవనములు నేడు రేపని కలహించు పదునైదేండ్ల ప్రాయము. అతడు విద్యార్థిగానున్న కాలములో ప్రతిదినము ప్రాతస్సాయంసమయములను కలకత్తాకు సమీపమందున్న జానపదంబులకు బోయి యచటి ప్రకృతిచిత్రములను, మానవ ప్రకృతులలోని సహజప్రవర్తనలను, వివిధ నైజములను, నైతికములను గమనించుచుండువాడు.

అది యతని జ్ఞానప్రబోధమునకు పునాది యయ్యెను. మఱియు రవీంద్రుడు కొన్ని సమయములందు తన తండ్రితో గూడ వివిధప్రముఖతుంగములను, సరసీతటాకనిర్ఝరవీక్షి

కలకును, సకలధాతు పరికరంబులకును, నిఖిలౌషధీవర్గము నకును, అనుపమానలోహ నిధానములకును, సకలమణిగణ నికరంబులకును నిలయమైనహిమవన్నగంబున కరిగి ప్రకృతి చోద్యంబులను గమనించి వచ్చుచుండువాడు. పాఠశాలయం దభ్యసించిన విద్యాజ్ఞానముకంటె రవీంద్రునకు స్వయముగా నార్జించిన ప్రకృతివిద్యాజ్ఞానమే బలవత్తరమై యతని భావి జీవితమునకు గీటురాయియైయె కమలములు సూర్యోదయంబునకు గన్నులు తెఱచియుండునట్లు ప్రకృతిభావంబులకు రవీంద్రుని బుద్ధి వికాసము నొందెను.

దేవేంద్రనాథుని జాగ్రత్సంరక్షణక్రింద పెరుగుటచేతను, నియమితవర్తనము కలవాడౌటచేతను, సుగుణసౌజన్యములు రవీంద్రున కగ్గుబాలతో బోసినట్లయ్యెను. అది యటుండ నతని జ్ఞానప్రబోధనాశక్తియు, ప్రకృతి పరిశోధనాసక్తియు కొలదికాలములోనే భాషాప్రపంచమునకు వంగితిన్నగా యది సెలయేటి ప్రవాహంబుపగిది మెల్లమెల్లన కవితారూపమున పరిణమించెను. అతని ప్రకృతితత్వమంతయు భావోద్రేకమున వెల్లువయై కవితాప్రవాహమున నిమ్నోన్నత ప్రదేశంబులబరుగిడుగంగాస్రవంతినివలెనైనది.

రవీంద్రుని యద్వితీయమేధాశక్తి కవితారంగమున కడుగిడినతోడనే ముందు వాతడు వచనరచనమున శారం

భించెను. ఆ వచనరచన ధారాళముగను సందర్భశుద్ధిగను, రసవృత్తిగను కొంతకాలము నడచినది. అందు రవీంద్రుడు వెలువరించిన యనేకవిషయములు ఎంతపరిశోధన సల్పినను అనుభవసిద్ధులైన పెక్కులు వయోవృద్ధులు వానియాంతర్యము నెఱుంగజాలక పోయిరట. అతని వచనరచనా కౌశలము నిర్దుష్టమని వంగదేశీయులలో ప్రసిద్ధులైన పండితులు కొందఱు వక్కాణింప మొదలిడిరట.

తరువాత కొలదికాలములోనే రవీంద్రుడు గీతములను కీర్తనలను పెక్కింటిని రచించెను. ఆతని కవితానైపుణికి మూలకందము లేవో తెలిసికొనవలయునని పలువురు ప్రముఖులు యత్నించి తెలియలేక తుదకు రవీంద్రుడు మున్ముందు భరతఖండమందలి కవిపుంగవులలో నొకడు కాగలడని విశ్వసించి యాశీర్వదింప నుంకించిరట. దేవేంద్రనాథుని విశుద్ధ జీవనమును పవిత్రవర్తనమును, ప్రకృతితత్వజ్ఞానంబును అనుదినసంపర్కవశంబున రవీంద్రునకు మార్గదర్శకము లయ్యెననియు, మహర్షి దేవేంద్రనాథుని శిక్షాపరిణామ ఫలంబులుగ నబ్బిన విజ్ఞానసౌశీల్యమును, దైవభక్తియు, దేశాభిమానంబును, యాధ్యాత్మిక ప్రవచనానైపుణియు రవీంద్రుని భావ్యభివృద్ధికి గారణములైనవి. అంతేగాక రవీంద్రుడు రచించిన ఆధ్యాత్మికసంకీర్తన లందును, మఱికొన్ని యితరగ్రంథములందును ఆయా తత్త్వములన్నియు మనుజుని వెనుక క్రీనీడవలె గోచరించును,

కవిత్వమనగా మనోఫలకమున తాండవించెడి విషయములను, మహోదారముగా స్ఫురించు భావముల దొంతరలను తాను గ్రహించిన పలువిధంబులగు సంశయములను వాగ్రూపకముగానో, లిఖితరూపకముగానో బహిరంగముగా వెలువరించి ప్రకటించుట. అంతియేగాని శబ్దరత్నాకరములను, బాలవ్యాకరణములను, అమరకోశమును, సులక్షణసారాది లక్షణగ్రంథములను యెదుట నుంచుకొని శబ్దపరీక్ష చేసి యన్వయక్రమమును క్రోడీకరించి, గణములను పట్టిపల్లార్చి యతిప్రాసలను దుర్గతికము లొనర్చి చేంతాళ్ళవంటి సమాసములతో నురిపోసి కోశంబులందలి పదములను త్రోసి త్రోసి వాగ్దేవిని దిగ్బంధన మొనర్చుట కవిత్వముకానేరదు.

అదియునుగాక లిల్లేలపదంబులనేరి కల్లబొల్లి మాటలనుచేర్చి కల్పనాచమత్కృతిని దొంగిలించి వ్యాకరణసూత్రములను ద్రెంపి రసమును నీరసింపజేసి యవయవంబుల నరికినట్లు పదంబులను పచ్చడి చేసి యం దం దతికించుటయు కవిత్వము కానేరదు. హృదయఫలకంబున తాండవించిన భావపుంజము నప్పటి కప్పుడే గొలుసులుగ నతికించి పెండ్లిపందిరిలో చాందినీకి వ్రేలాడగట్టు రంగురంగుల కాకితపు టల్లిక త్రాళ్ళవలె మనోఫలకంబున చిత్రించుకొనుట. ఇందు పలువిధంబులయిన భేదము లున్నవి. ముఖ్యముగా కవిత్వము పద్య గద్యాత్మకములను రెండు తెరంగులుగ నుండెను.

పద్యకవిత్వమునందు గొందఱకును, గద్యకవిత్వము నందు గొందఱకును శక్తి యలవడును. ఉభయములయందు నొక్కే విధమైన శక్తికలవా రరుదు. ప్రాచీనకవిపుంగవులలో గాళిదాసు రెండింటియందును అందె వేసికోదగినవాడు, దేశ భాషాకవిత్వమందు ముఖ్యముగా నాంధ్రమందు నన్నయ్య తిక్కన పెద్దనసూరన్న మొదలయినవా రద్వితీయులు. వచనరచనమునందు కూడ నట్లే కొందఱున్నారు. వీరివలెనే వంగభాషలో రవీంద్రుడును పేర్కొనదగినవాడు.

రవీంద్రునకు మిగులతరుణప్రాయమందే మంచియాచారములును, ఆధ్యాత్మికావేశమును మతచర్చాభిమానమును అలవడినవి, అతనిదృష్టి నిరంతరము పైవానియందే కేంద్రీకరింపజేసినను భాషావిషయంబున సదా మనస్సు పనిచేయుచునే యుండెది.

సత్ప్రవర్తనము

"జనకుని పూజలం గడుప్రసన్నత జేయు
నతండు పుత్రు డే
వనిత మెలంగు భర్తృవశవర్తినియై
. యది సత్కళత్ర మే
జనుడు విపత్తిసౌఖ్య సదృశక్రియుడో
యాతడు మిత్రు డీత్రయం

బును జగతిన్ లభించు కడుపుణ్యము
జేసిన యట్టివారికిన్."

రవీంద్రుని వయస్సు కాలక్రమమున వృద్ధినందినట్లే యతని మనస్సంకల్పములును, మహోన్నతాదర్శములును సత్ప్రవర్తనయు క్షణక్షణమును ముందంజవేయుచు పురోగమనమును సాగించుచు వర్థిల్లుచుండెను. రవీంద్రు డిపుడు సర్వకాల సర్వావస్థలందును భాషావిషయంబులనే తలపోయుచు నిరంతరము కవితాగానము చేయుటయందే గడపు టారంభించెను. కాని యాసుశీలుడు నిండుజవ్వనుడు కాకపోయినను యౌవనారంభముచే తొలుకాడు తన దివ్యతేజస్సంపన్నత్వముచే చూపరుల నాకర్షించుచుండెను. ఇతని నెక్కుడుగా వంగదేశీయు లాకర్షించుటకును, ఆదరించుటకును ప్రధానమైనది వేరొక కారణముకూడ గలదు. రవీంద్రుడు పసితనమున నుండియు సంగీతమన్న చెవిగోసికొనెడువాడు. అట్లని గాత్రజంత్రముల కూతలువిన్న పరుగిడిపోవు నలవాటు అతని కెన్నడును లేదు. కాని ప్రశాంతస్థలమున గూరుచుండి శాంత వాతావరణమున ప్రకృతిదృశ్యములను గాంచుచు ప్రకృతి కాంత కోయిల స్వనమును, ఆయాప్రదేశములందు కొన్ని విధములైన చెట్లు గభీగముగా వినిపింపజేయు నాలాప ధ్వనుల నాలకించుచు నట్లే యుండువాడు.

ఒకప్పు డాయూ ప్రాంతములం దొంటరిగ తిరుగాడు నప్పుడు తాను వినిన ప్రకృతిరమణి కోయిలకంఠమును సంగీతపుచెట్లనుండి వచ్చు శ్రుతిధ్వనులను అనుకరించువాడు. అదియే క్రమక్రమముగా నామేధానిధిని గానాభ్యాసవిధికి ప్రోత్సహించినది. అంతటితో నుపేక్షింపక దైవదత్తంబని తలంచి కాలోలు గానవిద్యయం దపారమైన ప్రేమునిచే దీక్షబూని కృషిచేసి యందుగూడ వలసినంత పాండిత్యము నార్జించియూ శేముషీవిభవంబునకు రకువచ్చుసమయుబులందు వాడుకొనువాడు. మేధావంతులు పట్టినపట్టు వీడ కెంతటి ఘనకార్యమైన సాధించగల రనుట కిది యొక ప్రబల నిదర్శనము కాదా ?

రవీంద్రుడు కవితాగోష్ఠిలో కాలము గడపుచున్నసమయములందు కంటికె గన్పట్టు ప్రతివిషయమును కేవల వర్ణనలతో నాపక ప్రకృతి భావములకే యెక్కువ ప్రాధాన్య మిచ్చువాడు. సాధారణముగా కవియైనవానికి రసపిపాసు లెక్కుడుగా నుండును. దీనినిగురించి భాషాప్రపంచమున నొక చిత్రమైన గాధకలదు. కవితాకన్యక వ్యాకరణశాస్త్రమును జదివిన పండితుని తండ్రిగా భావించి యతనికడ జేరదనియు, తర్కశాస్త్రము నభ్యసించినవానిని సోదరునిగా దలంచి యాతనివంక కేగదనియు, మీమాంసాస్త్రజ్ఞుని నపుంసకునిగా నెంచి యతని మొగము చూడనొల్లదనియు, వేదవిద్యాపారంగతుని కేవలము చండాలునితో సమానునిగా

నూహించి యతనికి దూరముగా నుండుననియు, కావ్య నాటకాలంకార సహితీవిదుడై రసజ్ఞుడైనవానిని స్వయముగా తనంతదానే పైకొని వరించు ననియు ప్రాచీనులేగాక యర్వాచీనులుగూడ వచింపు చున్నారు.

దీని నిజానిజములతో మనకు నిమిత్తము లేదు. ఇప్పుడది యప్రస్తుత ప్రశంస. పెద్దలపలుకులుగాన విశ్వసింతము. కాని నేఁటికిని ప్రతిదేశమందును సుప్రసిద్ధులైన కవీశానులలో జాలవఱకు రసపిపాసువులును, రసానుభవమును స్థలకాలభేదంబులు లేక చవిచూచి వహ్వా యనువారు నున్నారను విషయమును ప్రతివారును అంగీకరింపవలసినదే. కవియైన ప్రతివాడును అట్లుగా లేడనియు లోకము ఋజువు చేయుచున్నది. కావున పెద్దలపల్కులను పెడచెవిని బెట్టక విశ్వసింతము.

ఈ విషయమున రవీంద్రుని వర్తనము కాలమునకు వయస్సునకు, వర్తనమునకు, ప్రజలకు, మిత్రులకు, బంధువులకు చక్కదనముగా నన్పట్టు నడవడి కలవాడయ్యెనని చెప్పుట సాహసము కాదు. రవీంద్రు డెప్పుడు నవయౌవ్వనంబునతోలు కాడుచు మిసమిసలాడుచు మిసిమికాంతివంటి దేహచ్ఛాయతో, నూనూగుమీసంబుతో, హాయలుదీర్చిన మందగమనంబుతో మెలికలు దిరిగిన భుజాదండములతో నుండుటయే గాక నిరంతరము కవితామణితో సయ్యాటలాడుచుండెను గదా? అతని ప్రకృతిత త్త్వము సర్వదా కవితారమణీయ

లలాము కనుంగున్నేహేతు ఖ్యాతైన ప్రకృతిలలామముణియందే సదా లీనమై యున్నది. అత్తఱణమున నతఁడెన్నఁడు విపరీత వర్తనుడు కాఁగలఁడను సందియమును వెత్తిలోకము పడి యుండుట సహజమేయైనను యతని పరసగముల నుండువారు గుర్తెరుంగరా?

ఇహలోకమున మానవునకు కల్పింపబడిన నాలుగు దశలలోను మిగుల ప్రసుత్తకలితంబగు నిండుజవ్వనంబున నున్న రవీంద్రుఁడు కొంచెమైనను ఏవేళయందైనను తనచిత్తము విషయనిబద్ధముగానీక యింద్రియవశీకరణమందు అనన్యసాధారణమైన నిగ్రహాశక్తిని జూపువాడు. ఈనిగ్రహాశక్తినిహరించు సంగసంకల్పము మొదలయిన విషయేంద్రియ భావముల నాతఁడరికట్టగలిగినాఁడనుటలో నించుకేనియు శంకింప వీలులేదు. ప్రతిదినమందును జరుపు నిత్యనైమిత్తికాది చర్యలందుగూడ నతఁడు సదా ఉన్నతాదర్శములనే ప్రకటించుచు, ప్రకటించువానినే యనుసరించుచు, అనుసరించువానినే యాచరణలో బెట్టుచు నుండువాఁడు. అతని మేధాప్రతిపత్తి యద్వితీయమైనదని చెప్పుట కావంతయు శంకించినవారు వంగదేశమునం దెచ్చటనుగూడ లేరన వచ్చును.

ఆమేధాశాలి తాను చూచిన విషయంబులను, వినిన సంగతులను గోచరించిన ప్రతియంశములను యెట్టివిషమావస్థ

యందైనను, యెట్టిమర్గమువిషయాంతరము నందైనను తన
సునిశితబుద్ధిని ప్రసరింపజేసి యనుభవమునందే తత్త్వాంశ
మును నతిసులభముగ నవలీల గ్రహించువాడు. అంతేగాక
నత డుపలబ్ధించిన విషయముల నన్నింటిని జీర్ణము చేసికొని
దివ్యమైన ఋషిప్రవృత్తినే సర్వసమయములందు ననుకరించుచు
నుండువాడు. అతనికి విషయలోలత్వ మెట్లలవడును?

రవీంద్రుడు బాల్యమునుండియు యనుభవసిద్ధమయిన
విద్యాధనమును దానికిదగిన సత్ప్రవర్తనయు, దానికనుగుణ్య
మయిన కవితాగోష్ఠియు, దానికి వన్నెదెచ్చు ఋషివృత్తిని,
యద్దానిని ప్రోదిసేయు మతసన్నివేశమును అతిసులభముగ
నలవఱచుకొన్నవాడు. అతనికి తనపూర్వులవలెనే బ్రహ్మ
సమాజమతమన్నను, తన్మతాభిమానులన్నను, తన్మతకర్త
లన్నను, తదనుయాయులన్నను గౌరవము మెండు. అక్కా
రణమున మతవిషయమునందుగూడ తన సునిశితమనీషిత్వమును
ప్రవేశపెట్టి యేకాంతవాసంబునందుగాని, బహిరంగ ప్రదేశ
ములందుగాని యున్నను మతిచర్చల గావించుచు తన పెద్దల
యడుగులజాడనే పోవ కృతనిశ్చయుడై బ్రహ్మసమాజమన్న
చంకలను గొట్టువాడు. రవీంద్రునితాత ద్వారకనాథ
టాగూరు, తండ్రి దేవేంద్రనాథటాగూరు నిద్దరును గూడ
బ్రాహ్మమతాభిమానులే. అందు రవీంద్రునితండ్రి యామత
మును వంగదేశమున పలుతావులందు ప్రోత్సహించి స్వయ

ముగా ప్రచారము చేసి వంగదేశీయుల నభివాదనములను
వందనపరంపరల సంపాదించెను. తండ్రివలెనే పుత్రుడును
యీమార్గమున నడువ నుద్యమించెను.

ఈమహనీయు నింతటినుండి రవీంద్రకవిచంద్రు డంత
ము, మొదటి వచనరచనముతో నారంభించిన యతని కవి
తాప్రసక్తి గీతామార్గమునను, పద్యవీచికలందును ప్రసరింప
జొచ్చెను. అతని కవిత్వమునం దొకప్రక్క శాంతిత్వము
వేరొకవంక ప్రకృతితత్త్వము, మరొకవంక నహింసాతత్త్వము
యింకొకవైపున సత్స్వభావవర్తిత్వము గలిగి వంకరలు లేక
సాగ నారంభించినది. అన్నిటికంటెను మించిన సద్భావము
జాతీయతా సన్నివేశము. అది ప్రతిగీతయందును ప్రతికీర్తన
యందును, ప్రతిపద్యమునందును తొలుకాడుచుండును. అనతి
కాలముననే యీతడు వంగదేశీయులచే 'రవిప్రసారంబుతగు
లని తావులు కలవుగాని రవీంద్రకవి మేధాప్రసారితములేని
తావులు లేవని జాతీయ కవీశానులలో నగ్రస్థాన మందగల
డని మన్నన లందియుండెను.

అత్యంతశిరీషమార్దవములై, సుధామధురములై, జగజ్జే
గీయమానంబులయిన యిక్కవిశిరోమణి పద్యరత్నములును,
గీతాగుచ్ఛములును కీర్తనలసంపుటియును నురాగసక్తులగు చదు
వరుల కెల్ల నాదరణీయంబులగుట యేకాక నీతనిక్షేపనాకథలు

చిత్రాచిత్రితిములై సరస భూయిష్ఠములై, కల్పనాసక్తులకును, నీతివంతులకును, సంస్కార నియతులకును, చిత్రకళాభిమానులకును ప్రాభవప్రదంబులైనవి మఱియు నాతి కఠినములై బాలబాలికల హృదయసీమలందుగూడ బహువిధంబులయిన పరివర్తనములను దెచ్చునంతటి సులభశైలిలో బహిర్గతము లగుచుండెడివి.

అతి శ్రావ్యంబులును సగళపదజాల భూయిష్టంబులును గానకళానిబద్ధపదయుగళంబులు గల సీమహాకవి నిర్మిత కీర్తనలు భక్తినివేశులగు నాధ్యాత్మికులకు ప్రియతమంబులగుటయేగాక వంగదేశమతచారిత్రమునం దొక యదృశ్యపూర్వంబును, అదృష్టపూర్వంబునైన మార్పును గల్పించినవి. అవియే బ్రహ్మసమాజ మతపరివ్యాప్తికి మూలకందలై ముఖ్యసాధనములై రవీంద్రుని యశశ్చంద్రికలను దశదిశలను చాటజాలునవియై యచంచలమార్గమున నజ్ఞానుల కగమ్యమార్గములుగ నుండెడివి.

ఆ కీర్తనలను ప్రాతస్సాయంసమయములిం దన్నివీధులందును నన్నిమతసన్నివేశ స్థానములందును మిగుల నావేశముతో ననేకులచే పునరావృత్తి చేయబడుచుండెడిని. అందువలననే రవీంద్రుడు బ్రహ్మసమాజము నెడల ప్రజానురాగము నార్జించెను.

దే శ ప ర్య ట న ము

"ఆపదలందు ధైర్యగుణ మంచిత
సంపదలందు తాల్మియున్
భూవనభాంతగాశముల పుస్తకాల
వాక్చతురత్వ మాజి బా
హాబలశక్తియున్ యశమునం దను
శక్తియు విద్యయందు వాం
ఛాపరివృద్ధియున్ ప్రకృతిజన్య
గుణంబులు సజ్జనాళికిన్."

ప్రపంచమున ప్రతివారును విజ్ఞాన మార్జించుట కనేక సాధనములు కలవు. అందు ముఖ్యముగా పేర్కొనదగినవి దేశపర్యటనము, విద్య, పరిశోధనాశక్తి మొదలగునవి. వానిలో సర్వవిధముల నుపయుక్తమైనది పర్యటనము. ఎన్ని వేల పుస్తకములను జదివి యెంత జీర్ణము చేసికొన్నను కొలది యగు దేశపర్యటనమునకు సాటిగాదు. దేశపర్యటన మునం దనేకవిధములైన ప్రవృత్తులు, వివిధప్రకృతులు గల మానవకోటి, విచిత్రాకృతులు గల ప్రకృతిసంపత్తు, అనేకములైన రామణీయకములు, పలువురు పెద్దలు, పిన్నలు, పండితులు, పామరులు, జ్ఞానులు అజ్ఞానులు, రోగులు, భోగులు, భాగ్యవంతులు, బిచ్చగాండ్రు శాంతులు, ముక్కోపులు సీవిధముగా వివిధంబులైన విశేషాంశ

ములు కండ్లకు గోచరించి, వానియందలి గౌరవాగౌరవముల పరామర్శ, న్యూనాధిక్యతల విచక్షణ, వానిపరివర్తనములు, ఆలోచనములు. హృదయసీమను కలవరపెట్టి మానవుని యొక విధముగ నావేశాపూరితునిగ జేయును. దానివలన ననేకవిధంబులుగ విజ్ఞానవల్లరులు హృదయసీమ నుద్భవించి మరింత ప్రోత్సాహ మిచ్చును.

విద్యాభ్యాస మట్లుగాక యేదో యొక సముచిత మార్గమునకు మానవుని గొంపోయి విడచును. ఆ మార్గము దప్ప వేరుమార్గంబును కాన లేడు. అందుచేతనే చదివిన యంశములు మఱచుటను పుస్తకాపేక్ష యనిరి. అంతేకాక విద్యాసముపార్జనము వలన కలిగిన జ్ఞానవల్లికలు కొలది కాలములోనే పూత పూచి కాయలుకాచి పండు ఫలించి యవి యేగాలితాకుడుకో రాలిపోయి వల్లికనే యొకప్పుడు శూన్యము చేయును. అందువలననే విద్యాసముపార్జనా ప్రాభవముకంటె దేశపర్యటన ప్రతిభయే యాధిక్యత నందు చున్నదని పరిజ్ఞానులు ఘోషించుటయేగాక పదే పదే నొక్కి చెప్పుచున్నారు.

ఇంక పరిశోధనాశక్తిని పరిశీలింతము. దానివలన దేశ పర్యటనమువంటి విజ్ఞానము లభించక పోయినను చాలినంత యవకాశము, తిరుగ గలిగినంత జోటు, నలసినన్ని పరికరములు కలిగియున్నను స్థానములు తగినన్ని లభించనినాడు శ్రమయుం

తయు శూన్యమే యగును. ఆశయంతయు గగనసదృశంబగును. అట్టిచో దానిని విశేషాంశముగ జెప్పవలనుపడదు గదా పైసాన కాశములన్నియు లభించినప్పటికిని మానవునకు పరిశోధనయందాస యేక్షణమైన క్షీణించినచో తక్కినదంతయు బూడిదలో బోసిన పన్నీరే యగును.

ఇట్టి విజ్ఞానదాయిత్వము, మహత్తరతత్వముదానియందున్నదని పిన్నవయసువాడైన రవీంద్రటాగూరు గుర్తించెనో యన దేశపర్యటనమునకు గడంగెను. ఆపర్యటనమునందు గూడ భాషాదేవిని విస్మరింపక భాషాసేవ చేయుచునే యుండెను. రవీంద్రుడు కేవలము మేధాసంపన్నుడేగాక యకుంఠితమైన పట్టుదల దీక్షయుగలవాడు. లేనిచో నింటినుండి కాలుకదలుప వలసినంత అవసరము లేకపోయినను, కేవలము విజ్ఞానమార్జించు నుత్సాహముతోనే బయలుదేరి మున్ముందు భారతభూమియందు పర్యటనమునందు కాలిడెను. అయితే "క్షణక్షణముల్ జవరాండ్ర చిత్తముల్" అన్నట్లు నిరంతరము మానసము నిలకడగానుండక మానవుని చిత్తవృత్తి మార్చుచుండునని మన మెఱింగినదే.

మన దేశమున దేశపర్యటనమువలన విజ్ఞానులైనవారు పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునగూడ గొందఱు కలరు. కొందఱు

ద్విచక్రశకటంబులపై యీ విశాలప్రపంచమును దిరిగిరి. మరి కొందఱు తేలికగో కొంతగడచినపిదప విముఖు లగుచుండిరి.

రవీంద్రుఁడు తొలుత హిందూస్థాన మంతయు పర్యటన మొనర్చెను. అందందలి వివిధవిషయంబుల నెప్పటి కప్పుడే మనస్సున పదిలపఱచుకొని యేకముఖమున చర్చలను జరుపుచు తుదకు నానా దేశీయ భాషా చార వ్యవహారంబులను జీర్ణించుకొనెను. అంతేగాక తాను తిరిగిన ప్రదేశమందలి వివిధంబులైన చిత్రాతిచిత్రములను లిఖితమున వ్రాసి పత్రికలలో బ్రకటించువాఁడు. కొంత కాల మట్లుగడచినపిదప నాయా సర్వవిషయంబు లందలి సారమును ప్రజలకు దెలుపుటకు వాని నన్నిటిని మననము చేసుకొనువాఁడు.

మఱియు నత డేయుద్యమము నారంభించినను కడ వఱకు చూడనిదే విడచువాఁడు కాఁడు. అతనికి దేశపర్యటనము కన్న ముందు కొంత వాచాలత యేర్పడినను నది లెక్కగొన వీలులేనిది. ఈసమయమునందుంబున వంగదేశమునందొక యలజడి బయలుదేరినది. అది వంగదేశ విభజనము. ఆయుద్యమమున కలుగఁజేసికొన్న వృద్ధులైన మాతాపితరుల మనస్సున కలజడి గలిగించిన వాఁడ నగుదునని దానివాక బోలేదు. అతఁడు హిందూస్థానపర్యటనకాలమున సంగ్రహించిన విజ్ఞానమంతను తిరుగ ప్రయాణమున దేశమునకే యర్పింప సమకట్టెను.

రవీంద్రనాథుడు బాల్యమునందు తాను నేర్చిన జ్ఞాన బోధకమైన విద్యాసముపార్జనమునే యప్పటప్పట వాగ్రూపమున వెలువరించుట బాల్యమునం దలవాటు చేసికొనెను. ఆయలవాటు వయసు హెచ్చినకొలది ఉపన్యాసధోరణిగా మారెను. అది దేశపర్యటనానంతరము శుక్లపక్ష చంద్రుని పగిది దినదినాభివృద్ధి నందుచువచ్చెను. దేశపర్యటనమునం దాత డనేకతావులందు పలువిషయములనుగూర్చి యుపన్యాసముల నిచ్చెను. ఆ యుపన్యాసము లందు తాను పర్యటనమున నార్జించిన విజ్ఞానచంద్రికలను వెదజల్లువాడు.

ఈయుపన్యాసధోరణి యొకప్పుడు పలువిషయంబుల మీదనుడు వేరొకప్పుడు కేవలము మతాభిమానము వైపునకును మరొకప్పుడు ఆధ్యాత్మికప్రసక్తిలోనికిని ఇంకొకప్పుడు ప్రత్యేకముగా శాంతితత్వములోనికిని పరివర్తన మందుచు నాతని భవిష్యజ్జీవితమునందలి యాశాకిరణములను పరమ జ్యోతిచే వెలయించుచుండెడిది. అంతేగాక యతని ఉపన్యాసములను వినినవారికెల్ల జ్ఞానబీజోత్పన్న మయ్యెడిది.

రవీంద్రునికంటెను వంగదేశమందును ఇతరతావులందును ఉపన్యాసములను విరివిగ నిచ్చి పేరొందినవారును వినుగువిరామములు లేక యుపన్యాసముల నిచ్చినవారును గలరు. కాని రవీంద్రుని వక్తృత్వధోరణిలో గల విశేషమేటిదో

తెలియజాలముగాని యతని యుపన్యాసములు కొద్దిపాటివే యైనను బహిరంగముగ నుపన్యసించునపుడు బహుజనాకర్షితములై బహుళవ్యాప్తములై కర్ణపేయములుగను ఎంత కాలము విన్నను ఇంకను వినవలెనన్న కుతూహలమును పుట్టించునవిగను రామణీయములుగను ఆహ్లాదకరములుగను నుండెడివి.

అతనియుపన్యాసరంగము పంచదారకుప్పచీమలు మూగినట్లు వినోదక్రీడాస్థలంబులం దునికి చాలనట్లుగ జనబాహుళ్యము క్రిక్కిరిసి యిసుక వేసిన రాలనంతటి విరివిగ జనులు తండోపతండములుగ మూగువారు. రవీంద్రుని యుపన్యాసము జరుగునని ప్రకటింపబడినతోడనె ఉపన్యాసరంగమెంత విశాలమైనదైనను అనేకులు చోటుచాలక నిరుత్సాహులై వెనుకకు మరలవలసి వచ్చుచుండెడిది.

దానికితోడు రవీంద్రుడు తా నేర్చిన విద్యలన్నింటి వలెనే సంగీతమునందుకూడ స్వయముగా ప్రజ్ఞ సంపాదించెను. ఆగానకళయం దంతగా పరిశ్రమ చేయకపోయినను యతడు తన శ్రావ్యమైన కంఠమెత్తి యొక గీతమునుగాని పద్యమునుగాని కీర్తనునుగాని యాలాపించెనేని జనులు నిశ్చేష్టులై తన్మయత్వమునంది చిత్తరువులవలె నుందువారు.

ఒకవంక జ్ఞానప్రబోధము, వేరొకవంక దేశపర్యటనార్జిత విజ్ఞానజ్యోతి, మరొకవంక సంగీ-సాహిత్యముల రెంటిని

సమ్మేళనము చేసి కవితాగానము సేయుట యిట్టి వాక్కుచో సమకూడుట పూర్వజన్మసుకృతముగాక మఱేమి కాగలదు. అందువలననే యతని భావిజీవితము నిష్కంటకమై నిరాశా పూరితమై నిష్ప్రమేయమై ప్రశాంతయుతముగ జ్ఞానపథమున నడిచి గమ్యస్థానమును చేరగలిగెను.

రవీంద్రుని మనోభినివేశము లనన్యములు. అతని మేధాశక్తి యేవిషయమున బ్రవేశించిన యందే ధారాళముగా పని జేసి నిగ్రహమును వడిసి కృతార్థతనొందెడిది. ఇట్టి యనన్యదుస్సాధ్యమైన శక్తిని భగవంతుం డతనికిఁ బ్రసాదించినాడు. మఱియు దివ్యతేజస్సంపన్నమైన యాధ్యాత్మకశక్తి నలవఱచుకొన్న ఋషిగణంబులలో కూడ నే యొక్కరో యొక్కొక్కప్పుడు పొరపాటున నింద్రియనిగ్రహమునుత్యజించి శాంతిభద్రతలను గాపాడుకొనలేక కోపధారణమున చిలిపి పనులను జేసినవారు కలవారనుటకు పెక్కు నిదర్శనములున్నవి. కాని రవీంద్రునియం దవివేకము బాల్యమునుండి యేయొకప్పుడుగాని జీవితాంతమువఱకు నున్నట్లు కాన్పింపదు. దీని నేమనవలయును? దేనివలననిది యలవడినది?

అని మనలో మనము తర్కించుకొని తఱచి తఱచి, చూచితిమేని యతని కాప్రతిభ దేశపర్యటనమువలననుస్వానుభవమున నార్జించిన జ్ఞానప్రబోధమువలనను కలిగినదనినిస్సం

శయముగా జెప్పవచ్చును. వేయిమాటలేల? రవీంద్రుడు కేవలము శాంతమూర్తి. ఆధ్యాత్మికరూపజ్ఞాన విజ్ఞానగోళము కవితావిజ్ఞాననిధి, జ్ఞానపేటిక.

కవితాప్రతిభ—ప్రచారము

నైవ వ్యాకరణజ్ఞమేవ పితరం
న భ్రాతరం తార్కికం
మీమాంసానిపుణం నపుంసక మితి
జ్ఞాత్వా నిరస్యాదరాత్,
దూరాత్సంకుచితేవ గచ్ఛతి పున
శ్చండాలవచ్ఛాందసం
కావ్యాలంకరణజ్ఞమేవ కవితా
కన్యావృణీతే స్వయమ్.''

రవీంద్రుడు బాల్యమునుండియు ప్రకృతిశోభ కాత్మీయుడని మీరు ఇంతకుముందు చదివియేయున్నారు. అతనికి బదునారవయేటనే చక్కని భాషాజ్ఞాన మలవడినది. దానికి తోడు సునితమైన మేధాసంపత్తిని భగవంతుడు ప్రసాదించినాడు. దాని కూతగ తగినంత అస్థయు, స్వాస్థయు కలిగినవి. వీని నన్నిటి నాలవాలముగ జేసికొని పిన్ననాటనుండియు కవితాగానము చేయు టారంభించెను. ఇది జీవితచరిత్రకు గీటురాయివంటిది,

భాషావిషయంబున నెన్నిగతుల నెన్ని మార్గముల నెన్ని ప్రక్రియల నడచి. శేముషీ ప్రతిభ [illegible]నో యన్ని మార్గములను ద్రొక్కినాడు. మున్ముందు వచనరచన మారంభించినాడు. అటుపిమ్మట వ్యాసరచనమున కుపక్రమించినాడు. వానితరువాత గీతము లల్లనారంభించినాడు. అనంతరము కీర్తనలు కూర్చుట కారంభించినాడు. అన్ని కలములతో నన్ని రూపములతో భాషాదేవి నారాధించి మొదలిడి వంగదేశమున వంగభాషలో కవితాపీఠమున కగ్రతాంబూల మందుకొనినాడు.

ఆ కవిచంద్రుని వచనరచనములలో వంగదేశమందే గాక దేశభాషలు విస్తరించిన యన్నితావులందును ప్రశంస లందిన గద్యకావ్యములు పెక్కులు కలవు. అం[illegible] తోట వాడు, పోష్టాఫీసు? రాజర్షి, ఇంటా—బయటా, గో[illegible], రెక్, గృహప్రవేశముమున్నగునవి భాషాదేవికి అమూల్యాలంకార [illegible] ప్రథమశ్రేణి [illegible]

అనంతరము రవి ప్రభువు కడుపిన్నతనంబు[illegible] సర్వజనుల మెప్పుసంపాదింపతగిన "శిథిల హృదయము" అను రూపకమును రచించెను. శిథిలహృదయము అను పదములను గూర్చి రూపకము వ్రాయుట గొప్పకాదు, అం[illegible] దాతడు చూపిన భాషాప్రపూర్ణ్యము. పదలాలిత్యము, అర్థగౌరవము, [illegible] ప్రతిమానశ[illegible] ఘటనఘట[illegible] సామర్థ్యమును చాటుచున్నవి.

కొలది కాలములో రవీంద్రుడొక శోక ఘట్టమున పాదము పెట్టవలసి వచ్చెను. ఇతని సోదరుడైన సత్యేంద్ర నాథటాకూరు భార్య మరణించెను. ఆమె రవీంద్రుని భర్త సోదరునివలె గాక తనకడుపున బుట్టినబిడ్డవలె నాదరించెడి దట. రవీంద్రుడు అతి బాల్యముననే మాతృమూర్తిని గోల్పోయెను. అప్పటికిన్నితజీవులకును జీవన్మృతులకును భేదమెట్టిదియో యెరుంగడు. అయినను బాల్యమునందన్నవస్త్రములకుగాని పాటి దేనికిగాని లోపము వచ్చినను తెలియదుగాని నవమాసములు మోసి కనిపెంచిన మాతృదేవి మాయమయ్యెనని యాలోపము అనుక్షణము కన్నులయెదుట తాండవించును. ఆకండ్లతడి ఇంకను ఆరకుండగనే రెండవతల్లిపగిది తన్నాదరించు సోదరునిభార్య గతించినదన్నవార్తవినగానే రవీంద్రుని హృదయమున కాసంగతి సమ్మెటపెట్టువలె తగిలెను.

అదియునుంగాక రవీంద్రుని హృదయము నిరంతరము కరుణార్ద్రవై సునితమైనదగుట నశ్రుధారార్ద్రపూరితమై వెంటనే దానిని హృదయకుహరమున జీర్ణించుకొని 'మానిసి' అను పేర నొకగ్రంథమును రచియించి తనహృదయమునందలిశోక పరితాపములను భావిలోకమునకు వెల్లడించెను. ఈగ్రంథము కవిపుంగవుని రసవంతములగు భావతరంగములతో నుయ్యాల లూగినది. ఇందు కల్పనాశక్తియు, వర్ణనా చమత్కారములు, అలంకారములు శోకరసపూరిత భావములతో నిండినదైనను

సహజభావోద్దీపనములై చదువరులను విశేషముగ నాకర్షించి వారిని విచార సాంద్రవీచీపరంపరల ముంచి లేవనెత్తి పరితాప ఘూర్ణిత హృదయులను గావించి గ్రంథలీను లగునటుల నొనర్చును.

అటుపిమ్మట టాగూరు మహాశయుడు వచనరచన మును పద్యములను వ్రాయుటతో తృప్తినొందక కొన్ని నాటకములను గూడ రచించెను. ప్రతిభాషలోను నాటక ములు రెండువిధములుగా నున్నవి. అవి దృశ్యనాటకములు, శ్రవ్యనాటకములు నని దేశమున ఖ్యాతి నందియున్నవి. దృశ్యనాటకములు చదివి సంతోషించుటకును, శ్రవ్యనాటక ములు చూచి యానందించుటకును జనసామాన్యమున కుపక రించును. ఇందు శృంగార, వీర, కరుణ అద్భుత, హాస్య, భయానక, భీభత్స, రౌద్రములనెడి నవరసములలో నేదో యొక రసమునుగాని, రెండింటినిగాని జోడించి కూర్చిన నాటకములు రంగస్థల ప్రయోగమునకును, జనాహ్లాదకర ముగ రంజించుట కుపకరించు ననుట జగత్ప్రసిద్ధమే.

ఏభాషయందుగాని, నాటకములుసర్వసాధారణముగా శృంగారరసమునకు, కరుణారసమునకు, వీరరసమునకు ప్రాధా న్యమిచ్చి రచింపబడును. ఈరసములను జోడింపవీలులేదు. దేనికది ప్రత్యేకముగా నుండవలయును. కరుణాహాస్యరసము లనుజోడింపవచ్చును. ఇంకను నిట్లేకొన్ని ద్విముఖముగాచేర్చి

రచించిన జనుల నానందపఱచును. ఈపద్ధతి శ్రవ్యదృశ్యము లను రెండింటియందును ప్రయోగింపవచ్చును. కొన్ని నాటక ములు మతవిషయమునకు ప్రాధాన్య మిచ్చి రచింపబడును. అన్ని భాషలలో నేటి నాగరిక తావేశంబున సంఘసంస్కరణ లకు ప్రాధాన్యమిచ్చి రచింపబడుచున్నవి. అవి జనాకర్షణ నెక్కుడుగా బడయుచున్నవి.

ఈనాటకములలో ఖేదాంతములని, సుఖాంతములని రెండువిధములుగా భారతీయకవిచంద్రులేగాక ప్రాశ్చాత్యకవి శేఖరులుగూడ భావించి యీపద్ధతినే నాటకములను రచించి యున్నారు. రచింపుచున్నారు. ఖేదాంతములు అనగా చివర దుఃఖముతో ముగింపబడినవి. సుఖాంతము లనగా మంచితో ముగింపబడునవి. ఈవిషయములందు ప్రాశ్చాత్యకవి శేఖరు డగు 'షేక్స్పియర్' మహాకవి తనరచన లన్నిటియందును విషాదమునకే ప్రాముఖ్యమిచ్చివిషాదాంతములుగరచించెను. అతని నాటకములు ప్రపంచమంతయు వ్యాప్తమై మహో దారముగ ఖ్యాతిసందినవి.

రవీంద్రు డేకారణముచేతనో తనహృదయముననిశ్చ యించుకొని ఖేదాంతనాటకములనే వ్రాయ నారంభించెను. అది యులోకసామాన్యమైన విషయమే. అతడు వ్రాసిననాట కములలో 'చిత్రాంగద' యనునాటకము చాలపేరొందినది.

ఆనాటకమును తన సంపాదకత్వమున వెలువడుచున్న పత్రికా
రాజంబగు 'సాధన'లో ప్రచురించెను. దానియందలి కల్పనా
చాతుర్యము, పాత్రవివేచనము, రససంపద, భాషాలాలి
త్యము వంగదేశీయులచే వేనోళ్ళ చాటబడినది. అందును
ముఖ్యమైన చిత్ర మేమనగా నట సాంఘిక విషయములకు
బుట్టినిల్లుగా నుండి నీతులను వెదజల్లుచు విషాదాంతముగా
రచింపబడుట.

ఈ మహాశయుడు భారతీయాధ్యాత్మిక సాంప్రదాయము
లను విశేషముగా నాదరించువాడయ్యు నౌకాయానము
మిగుల నైచ్యముగా నెంచబడెడి కాలములో నింగ్లండు
దేశమునకు బయనమయ్యెను. ఇయ్యది యాతని సాంఘికాభి
మానమును వేనోళ్ళ చాటుచున్నది. ఇతడు ప్రాశ్చాత్య
దేశమునం దుండియు తన మాతృభాషాసేవ నించుకంతయు
నేమఱియుండలేదు. అటనుండి హిందూదేశమునకు పాటలు,
పద్యములు, కీర్తనలు, కథానికలు, వ్యాసములును రచించి
హిందూదేశమున కంపువాడు. ఆవ్యాసములు మొదలైన
వన్నియు నాంధ్రభాషలో మాసపత్రికారాజం బగు 'భారతీ'
పత్రికాముఖమున వెలువడి హైందవులచే పలువిధంబుల
శ్లాఘింపబడి హిందూదేశమున వ్యాప్తమయ్యెను.

ఇంగ్లాండుద్వీపమునందు యాత్ర సలుప నిశ్చయించు
కొన్న రవీంద్రున కప్పటిలో హూణభాషా ప్రవీణత యత్నన

సరమయ్యెను. అందుచే నాతడు తన సుశిక్షితబుద్ధిచే నింగ్లీషు పాండిత్యము నచిరకాలములో సంపాదింపగల ననెడి ధైర్యముగలవాడయ్యెను మఱింత త్వరగా నాప్రతిభ సంపాదింపవలెనని దానికై హిందూదేశమునం దొకప్పుడు ఇండియాస్టేటు సెక్రటరీగ పనిచేసిన "జాన్ మోర్లే" గారిని దర్శించి తన యభిలాష నాయన కెఱుకపఱచగా నాతడు రవీంద్రుని మేధాసంపత్తి నిదివరకే యెఱిగియున్నవాడు కావున నితనికి హూణభాషాపాండిత్య మబ్బిన నది హూణభాషకుగూడ నత్యంతోపకారక మగునని యందులకై పూనుకొని సహృదయముతో రవీంద్రునకు హూణవిద్యయందలి సుస్వరహాస్యములను వెల్లడించెను.

రవీంద్రనాథఠాగూరు మహాశయుడు సోదరుడైన సత్యేంద్రనాథఠాగూరుతో గలిసి అయిదు సంవత్సరములు ఇంగ్లాండుదేశమున నాంగ్లవిద్య నభ్యసించెను. అయితే సత్యేంద్రనాథుడు కేవలము ఉద్యోగాపేక్షతోనే యాచదువు చదివెను. రవీంద్రనాథఠాగూరాభాషలోని నిగూఢరహస్యములను సర్వమును గ్రహించి భాషాసాంప్రదాయముల నెఱింగి యాభాషలోనున్న మహోన్నత గ్రంథములను మాతృభాషలోనికి పరివర్తన మొనరించి భాషాసేవ సేయు నుద్దేశముతో నాంగ్లవిద్య నభ్యసించెను.

ఆంగ్లవిద్యాభ్యాసానంతరము మాతృదేశమునకు తిరిగి వచ్చినవెంటనే సత్యేంద్రనాథుడు ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసున కెన్నుకొనబడెను. హిందువులలో నప్పటి కాపదవి కెన్నుకొనబడినవారిలో నతడే మొదటివాడు. రవీంద్రుడు నాటి నుండి జీవితాంతమువఱకు భాషాసేవయే పరమావధిగా నుంచుకొని భాషాసేవకుడుగ నుండి తన మహోన్నతోదార భావములను గ్రంథమూలకముగను, ఉపన్యాసముల మూలమునను దేశీయులకు వెల్లడించి భాషాసేవకులలో నగ్రగణ్యుడనిపించుకొనెను.

ఆ కాలమున రవీంద్రునిగృహము లక్ష్మీసరస్వతుల కాటపట్టయి యుండెనని వక్కాణించుట కేవంగీయుడును ఇంచుకేని సంశయింపడు. మఱియు నామహనీయుడు తొలుదొల్త మాతృభాషలో సర్వజనరంజకంబులగు చక్కని గ్రంథములను రచించి హూణభాషాపాండిత్య మలవఱచుకొనిన పిమ్మట వాని నాంగ్లభాషలోనికి బరివర్తనము చేసియు నాంగ్లభాషలోని యుద్గ్రంథములను మాతృకలు చెడకుండగ తన భాషలోనికి భాషాంతరీకరణమును జేయుచుండెను.

రవీంద్రు డీయుద్యమము నారంభించినను భాషాసాంప్రదాయసిద్ధములుగనే చాలవఱకుండెడివి. ఒకవంక గ్రంథరచనము, వేరొకవంక అన్యభాషాగ్రంథములనుమాతృభాషలోనికి పరివర్తన మొనర్చుట, మఱొకవంక మాతృభాషలోని

గ్రంథములను అన్యభాషలోనికి మార్చుట చేయుచునే యెంత యుత్సాహము కలవాడు కాకపోయిన ఇంద్రియనిగ్రహశక్తి కలవాడగుట నేకముఖమున నిన్ని పనులను సాగించుచు స్వయం సంపాదకత్వమున పత్రికలను వెలువరించి యందు తనరచనలను వ్యాసములను ప్రచురించువాడు. ఆ భాషాసేవకుడు సంపాదకుడై నడపిన పత్రికలలో పెన్నదగినవి నాలుగుకలవు. అవి భారతీ, బాలకా, సాధనా, వంగదర్శన యనునవి. ఇవియే యతడు వంగదేశమున కేగాక యావద్భారతావనికిని విశాల జ్ఞానచక్షువు నొసంగుటకు ఏకైకసాధనములైనవి.

వి దే శ యా త్ర

"శశారత్నం గీతం శ్రవణసుఖ
రత్నం హరికథా
రణే రత్నం వాజీ గగనతల
రత్నం దినకరః
విశారత్నం చంద్రశ్శయనతల
రత్నం శశిముఖీ
సభారత్నం విద్వాన్ నృపతి
కులరత్నం రఘుపతిః."

రవీంద్రనాథటాగూరు మహాశయుడు ప్రప్రథమున విద్యాభ్యాసము నిమిత్తమై యింగ్లాడున కేగెను. రెండవ

పర్యాయ మతడు తన సర్వభాషా పాండితీగరిమను, కవితా విశేషములను, ఉపన్యాసవీచికల మూలమున ఆంగ్ల దేశీయుల కెఱుక పఱుప దలచి యింగ్లాండునకు పయనమయ్యెను. అతడు తన యింగ్లాండు రెండవ ప్రయాణ సమయమున బాహ్యదృష్టముగా నొక యోగీంద్రునివలెను, ఒక మహర్షి భాతి, ఒక సర్వసంగపరిత్యాగివలె బయలు దేరెను. అప్పటి యామహాసీయుని ఛాయాచిత్రమును జూచితీరవలయును. ఈనాటి త్యాగధనుల మాట యటుంచి ప్రాచీనకాలపు ఋషిపుంగవుల శాంతమూర్తిత్వ మందు గోచరించును.

ఇంగ్లాండునకు రెండవమాఱు పయనమగు కాలమున కా ప్రభాశాలి 'గీతాంజలి' యను కావ్యమును చాలవరకు వ్రాసియుంచెను. తక్కిన దానిని నౌకాప్రయాణ కాలమున ప్రశాంతసమయములందు దేశాంతవాసుడై నిర్మలమనస్సుతో నింగ్లాండు చేరుసరికి పూర్తి చేసెను. అందు తాను రచించిన గ్రంథము లన్నిటియందు నున్న వేదాంత బోధకములును, భక్తిప్రబోధకములునైన గీతములను వంగభాషలోనే మొదట రచించెను. పాశ్చాత్యదేశముల కరిగిన పిమ్మట దానిని ఆంగ్లభాషలోనికి భాషాంతరీకరణ మొనర్చెను. అయితేం గ్లాంగ్లవిద్య నభ్యసించి నంతమాత్రాన నట్టి యుత్కృష్ట విషయములు గల మాతృభాషా గ్రంథమైనను నూతనభాష లోనికి పరివర్తన మొనర్చు ప్రజ్ఞ కలుగునా ?

తాను రచించిన గీతాంజలి కావ్యము నొకప్పుడు తన కక్కడ పరిచయుడైన యాంగ్ల కవిశేఖరుండగు 'రాథన్ స్టీన్' అను నాంగ్లకవికి ప్రసంగవశమున జూపించెను. ఆ కవిశేఖరు డాగ్రంథము నందుకొని ఘుణాక్షర న్యాయమున దానిని బరిశీలించి, యందలి సారస్వత ప్రణాళికకును, భావోద్రేకమునకును, వచనాచాతురీధురీణతకును, ప్రబోధతత్వమునకును కడుంగడు మెచ్చుకొని యా గ్రంథమును కండ్ల నద్దుకొని రవీంద్రునిమ్రోల నొక దాసానుదాసునివలె నిలచి యతనిని గాఢ పరిష్వంగనము జేసికొనెనట.

ఆ కవిసత్తము డంతతో నుపేక్షింపక దాని ననేక ప్రతులుగా టైపుచేసి తనమిత్రులకును, ఆంగ్లదేశమునందు, సుప్రసిద్ధ కవిశేఖరులమని గుండెల గొట్టుకొని, రొమ్ము విఱుచుకొని మాయంతవారు లేరను విఱ్ఱవీగువారిలో గొందఱకును పంపించెను. వారందరు రామూలాగ్రముగ నా గ్రంథమును బఠించి మిగుల సంతుష్టాంతరంగులై రవీంద్రుని ప్రతిభను వేనోళ్ళ బొగడిరి. ఆ ప్రఖ్యాతి యతడింకను కొన్ని పాశ్చాత్య సీమల కరుగుటకు మూలకారణ మయ్యెను. 'రాథన్ స్టీన్' మహాశయుని ప్రోత్సాహమున రవీంద్ర కవిశేఖరుడు యింగ్లండులో నమూల్యములైన యుపన్యాసములను గొన్నిటి నిచ్చెను. ఆయుపన్యాసప్రవాహమునకు ఆంగ్లేయులు ఆశ్చర్య చకితమానసు లగుటయేగాక పలువురు ఱిచ్చవడిరట.

ఈ ప్రతిభాశాలి యొకమారు జపానుదేశమునకరిగె నట. అప్పటి కప్పుడే రవీంద్రుని యశోవల్లికలు జపానుదేశ మంతటను ప్రాకియుండెను. అయితే టాగూరుమహాశయుడు చాల క్లిష్టమైన వేషభాషలతో పోయెడువాడు. ఆడంబర మాతనికి గిట్టదు. అసూయ ఆమహాత్ముని గొనగొట్టికైన లేదు. రవీంద్రుని వేషభాషలను దిలకించిన జపానీయులలో గొందఱెట్లో భావించిరట. రవీంద్రుడు తమదేశమునకు వచ్చుచున్నాడను సంగతి వినినతోడనే యచటివిద్యావేత్తలు, తత్త్వశాస్త్రపండితులు, కవిశేఖరులు, పరిశోధకులు, అది వఱకు యిండియాలో గొంతకాలముండి భారత భూమి యందలి నీరమును ద్రావి యిందలి సర్వవిషయములను జవి చూచియుండిన కొందఱును గలిసి రవీంద్రునకు గొప్ప స్వాగత మిచ్చి పలువిధంబుల గౌరవించిరి.

అచట నొకమహాసభలో రవీంద్రుడు "జాతీయము" అను విషయమై నాలుగైదుగంటల కాలము ఏకధారగా మహోపన్యాస మొనర్చెను. ఆ యుపన్యాససభకు సుమారు యిరువదివేలమంది ప్రజలు వచ్చిరట. అందు జపాను దేశము నందలి వివిధశాఖలలోని ప్రముఖులు కలరు. ఆయుపన్యాసా నంతరము రవీంద్రటాగూరు మహాశయు నొక దివ్యపురుషు నితో బోల్చి యచటి మహామహులెంతో పొగడుచు సర

గంటకాల ముపన్యసించెనట. ఆతనిప్రతిభ విదేశములందు ప్రాకెననుట కిది యొక యుదాహరణముకాదా ?

అటనుండి అమెరికా దేశమున కేగెను. అచట ననేకములైన శీర్షికలమీద మహోపన్యాసముల నిచ్చెను. అమెరికా దేశీయు లిదివరలో హైందవాగ్రగణ్యులలో నతి ప్రముఖులైన వివేకానందాదుల యుపన్యాసములను జవిచూచి యున్న వారైనను రవీంద్రుని యుపన్యాసములను వినునప్పుడు చిత్రపటములవలె నిశ్చేష్టులయిరట. అతని యుపన్యాస ధోరణిలోని ప్రశాంతత్వము, జాతీయనిర్మాణగమనిక, ఆ యొడుదుడుకులు లేని కంఠస్వరము, కనుబొమలుకూడ ముడిపడనట్టి త్యాగము, వాక్చాతుర్యము, ఆకర్షణాకౌశలము అమెరికాఖండవాసుల నానందసముద్రమున నోలలాడించిన దట.

ఆ యుపన్యాసముల సారాంశమంతయు నిం దుదహరించుట శక్యముగానిది. అంతేగాక అప్రస్తుతము. దానిని ప్రత్యేకసంపుటములుగా ముద్రింపబడిన గ్రంథమందే కాన నగును. అదియు సర్వజన సామాన్యమున కందుబాటులోనే యున్నది. అమెరికాఖండవాసుల జోహారు లందుకొన్న రవీంద్రనాథటాగూరు మహాశయుని జీవితము ధన్యమని నొక్కివక్కాణించుచున్నాము. హిందూదేశమునుండి యమెరికా దేశమునకు బోయి ఉపన్యాసవాహినుల నాదేశమందు

ప్రవహింప జేసినవారిలో టాగూరుమహాశయుఁడు వివేకోత్సన్నుఁడని, శాంతమూర్తియని జ్ఞానానందుఁడని బొగడబడుటయు హైందవుల యౌన్నత్యమునకు గారణమయ్యెనని వచించు టతిశయోక్తి కాజాలదు.

అమెరికా ఖండమంతను తన యుపన్యాసప్రవాహధోరణిచే నత్యంత ఊగించి టాగూరు మేధావి తిన్నగా మాతృదేశమునకు మరలివచ్చుచు మధ్యేమార్గంబునం దనేక పట్టణప్రముఖులచే నాహ్వానింపబడి ఆయానగరములం దుపన్యాసముల నిచ్చుచు పిదప కలకత్తానగరమునకు విచ్చేసి తన విజ్ఞానము నటకూడ వెదజల్లి యటనుండి కొంతకాలము విశ్రాంతి గైకొనెను.

పిమ్మట గొంతకాలము శ్రద్ధవహించి మతవిషయమున కాలిడెను. ఆ విషయమందుగూడ నతడు నూతనమార్గమును ద్రొక్కకపోయినను తమవంశీయులలో నగ్రగణ్యులైనవారి యడుగుజాడలలో నడువదలంచి దేశపరిస్థితులను గమనించి వంగదేశమంతను నొక్కపరి సింహావలోకనముచేసి మత ప్రచారమునకు గడంగెను. అప్పటికప్పుడే శ్రీరాజర్షి రాజా రామమోహనరాయ వారి యప్రతిమాన శేముషీ మహిమంబున వంగదేశమందేగాక తత్ప్రాంతములందుగూడ బ్రహ్మమత ముచాల యభివృద్ధిలోనుండెను. వంగదేశమున నీమతమునకు

ప్రప్రథమమున పునాది వేసినవాడు శ్రీ ఈశ్వరచంద్ర విద్యా సాగర్ మహాశయులు. ఆపునాదులమీద నిలబడి తత్సోపానముల కాలూని బ్రహ్మమతమును దివ్యమైన మార్గమున నడిపించినది రాజారామమోహనరాయలవారు. అటుపిమ్మట నింకను బెక్కుమంది యందు పనిజేయుచునే యున్నారు. రవీంద్రనాథ మహాశయుడుకూడ దానిపై తన సునిశితప్రజ్ఞను జూపనెంచి యందు ప్రవేశించెను.

శాం తి ని కే త న ము

"నీరము తప్తలోహమున నిల్చి
యనామకమై నశించు నా
నీరమె ముత్యమట్లు నళినీదళ సం
స్థితమై తనర్చు నా
నీరమె శుక్తిలోబడి మణిత్వము
గాంచు సమంచితప్రభా
పౌరుషవృత్తు లిట్లధమ మధ్యము
నుత్తము గొల్చువారికిన్."

రవీంద్రనాథటాగూరు మహాశయుడు బాల్యము నుండియు పితృపాదుల యడుగుజాడలలో నడచివవాడగుట నన్ని విషయములందును పితృమూర్తిని బోలి తుదకు మత సన్ని

వేళ మందుగూడ తండ్రినే యనుకరించి యానాటి వంగదేశ పరిస్థితుల ననుసరించి బ్రహ్మమతాభిమానియై కలకత్తా యందలి బ్రహ్మసమాజమునకు కొంతకాలము కార్యదర్శిగా నుండి తన్మత ప్రచారమున కమోఘముగ బనిచేసెను.

ఈకవిశేఖరుడు వంగరాష్ట్రములో దన పూర్వుల నివాస గ్రామమగు భోల్పూరునం దొక విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించెను. దానికి 'శాంతి నికేతనము' అని పేరిడెను. రవీంద్రుని తండ్రి తన చిఱుతప్రాయంబున నిట్టి విద్యాలయము నందే యేకాంతసేవచేసి ఆధ్యాత్మికతత్వ జ్ఞానసిద్ధు డయ్యెను. అది హృదయసీమ నుంచుకొనియే యీ మహనీయు డట్టి విద్యాప్రణాళికను జాతిమతభేదముగాని, రంగుభేదముగాని లేకుండ విద్యార్థులకు జ్ఞానప్రబోధము చేయుతలంపున దీనిని స్థాపించెను. ఇందు సనాతన హైందవ విద్యాపద్ధతులు సనాత నాచారములతో నధునాత నాచారములను జోడించి విద్యను జెప్ప రవీంద్రు డుద్దేశించెను. అతనివాంఛ యెంతవఱకు సఫల మయ్యెనో చదువరులు ముందెఱుంగ గలరు.

ఈ శాంతినికేతనము సార్థక నామము కలదనిపించుకొని యావద్భారతభూమిని శాంతికి నిలయ మని విఖ్యాతి నందెను. ఈవిద్యాలయము దాదాపు తొల్లింటి ఋషిపఠనమందిరముల ననుసరించి నడుపబడుచుండెను. ఇందు విద్యార్థులైన బాలురు

గురుముఖమున విద్య నభ్యసించి విశుద్ధమగు 'బ్రహ్మచర్య మత'మవలంబించి యుండవలెను. బ్రహ్మచర్యదీక్ష వహించి తమ జీవితమును పవిత్రము చేసికొన దలచుకొన్నవారి కీవిద్యాలయము శరణాలయముగ నొనర్చి దానిని జయప్రదముగ నిర్వహింపవలె ననువాంఛ పుట్టి దానికై తన యావద్విశిష్టతను ధారవోసి యితరులసహాయము నించుకేని యపేక్షింపక ప్రారంభించెను. ఈయన జన్మసాఫల్యమున కెక్కుడుగ సాధనంబైనదియు పలువుర విద్యావంతులను భరతభూమియందు నూతన తేజముతో సృష్టించి యిచ్చినదీ సద్భావసంయుతమైన వాంఛయే.

అనేక విషయములందు దుస్థితిం దొప్పదోగు నీభరత ఖండము నుద్ధరింప ననువుపడు మహోపకరణములలో స్వదేశోద్యమ మొకటియని వేఱుగ జెప్పనక్కరలేదుగదా. ఏ మహనీయు డెంతెంత కష్టములను పడియైనను భరతఖండమును హానిసత్వమునుండి యుద్ధరింప దలపెట్టినను యట్టి వారికెల్ల మహాసాధనమైన యుపకరణములలో నగ్రగణ్యామిదియేకదా! వంగదేశమునం దత్యంతవ్యాప్తమైన యీ స్వదేశోద్యమమునకు రవీంద్రుని దేశభక్తి ప్రపూరితములగు మధుర గీతములును, సజీవనోపన్యాసములును, ప్రోత్సాహ రచనలును, ముఖ్యాధారములైనవి. దానికి తోడుగ నీశాంతి నికేతనము మహాదోహదమై రవీంద్రుని యశశ్చంద్రికలను

భారతభూమి యందేగాక ఖండఖండాంతరములకు గూడ యనంతప్రభలతో చుట్టుముట్టి విశేషాకర్షణశక్తితో నన్య ఖండములందలి విద్యార్థులను కూడ తన నికటమునకు రప్పించుకొని వారికి జాతీయ సుధను చిలికి గ్రుమ్మరించినది.

ఈ విశ్వవిద్యాలయమున నాడంబరమునకు తావు లేదు. కపటకృత్యములకు కాణాచి కాలేదు. విద్యార్థులను దేశసేవకును మతప్రచారమునకును జాతీయతత్వ విషయ సంస్థాపనకును మూలకందములుగ నొనర్చుటే యీ విశ్వ విద్యాలయస్థాపనోద్దేశము. ఇందలి విద్యార్థులు మునికుమారులవగిది సూర్యోదయము కాకముందే స్నానమొనర్చి భగవద్ధ్యానము నాచరించి విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంగణమున భరత మాతృస్తవ మొనరించి తదావరణమందలి కుసుమపల్లవిత వృక్షచ్ఛాయల గూర్చుండి గ్రంథపఠన మొనర్చి వేళకింత యుపహారము నాకొని నిరంతరము వివిధ విద్యాసముపార్జనముల దృష్టినుంచి తీరిక వేళల సారస్వతచర్చతో కాలమును వెళ్ళించుచు గురుకులమును గురువులను గురుపాదులట్లు గౌరవింపుచు నాగురుపాదుల యాజ్ఞల తలదాల్చి మెలంగుదురు.

శాంతినికేతనపు టౌన్నత్య మీవిశాల ప్రపంచమున నఖిలదిశల తన విజయభేరిని మ్రోగించిన దనుటకీ చెప్పబడు నిదర్శన మొక్కటే దానిని గమనింపుడు. ఈ విశ్వవిద్యాలయ

ము॥ భరతఖండమందలి విద్యార్థులేగాక పాశ్చాత్య దేశము లలో విద్యావేత్తలకును పరిశోధకమనీషులకును నిలయమని పించుకున్న జర్మనీ, చైనా, అమెరికా మొదలగు ఖండాంత రము లందలి విద్యార్థులును హైందవసోదరులతో గూడి కలిసి మెలిసి భ్రాతృవాత్సల్యమున మెలంగుచు విద్యా వ్యాసంగ మొనర్చుచుండిరి. అంతేగాక యప్పుడప్పుడు ఖండాంతరవాసులలో నగ్రగణ్యులని యందెలువేసికొన్న విద్యావేత్తలు విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంగణమున నడుగిడి యందలి శాంతితత్వమునకు నిశ్చేష్టులై యచటి గురుపాదుల పాఠకవాచక విద్యాబోధనా నైపుణ్యమునకు తలలూచి ప్రశంసించి రవీంద్రుని ప్రతిభావిశేషమును పత్రికలందును, ఉపన్యాసరంగములందును వేనోళ్ళ నుతించువారు. ఎందఱు మహానీయు లీభరతఖండమున బుట్టిగిట్టలేదు. ఎన్ని విద్యా లయములు కట్టబడి మట్టిపాలు కాలేదు, చిరస్థాయి కాలేక పోయెనే? రవీంద్రు డొక్కడే యీ విషయమున ధన్యుడు.

దేశీయ విదేశీయ బిరుదములు

"క్షీరము మున్ను నీటి కొసగెన్ స్వ
గుణంబులు తన్ను జేరుటన్
క్షీరము తప్తమౌట గని చిచ్చురికెన్
నెతచే జలంబు దు

ర్వారసుహృద్విపత్తి గని వహ్ని
చోరం జనె దుగ్ధ మంతలో
నీరముగూడి శాంతమయి నిల్చు మ
హాత్ములమైత్రి యాగతిన్."

రవీంద్రనాథటాగూరు మహాశయుడు శాంతినికేతన స్థాపనమువలన నార్జించిన యశశ్చంద్రికలును, కవితాసేవచే సముపార్జన మొనర్చిన యశోవల్లికలును దశదిశలను నిండి యతని నొక యపూర్వప్రతిభాశాలిగ జాటె ననుటలో నాశ్చర్యమేమున్నది? ఇంగ్లండున కేగినపుడు రాథన్‌స్టీన్ అను నాంగ్లకవి రవీంద్రరచితగీతాంజలిని చదివి మహదానందపూరిత హృదయుడై విపరీతాశ్చర్య మనస్కుడై రవీంద్రు నెంతో ప్రశంసించి యాగ్రంథమును తన దేశములో నున్న కవికోటి కెల్లరకు ప్రతులను బంపెను. ఆ ప్రచారము మూలమున రవీంద్రుని మేధాశక్తిని భారతభూమియందలి ప్రజలందఱును గ్రహించుటయేగాక దొరతనమువారుకూడ గ్రహించిరి.

అట్టి మహనీయుని బూజించుట తమవిధ్యుక్తధర్మమని తలంచి 'నైట్' అను బిరుదము నొసంగి గౌరవించిరి. తరువాత గొలది కాలమునకు జగద్విఖ్యాతమైన 'నోబెల్' బహుమానము నతడు బొందగలైను. పిదప వంగరాష్ట్రమందలి విశ్వవిద్యాల

యము (కలకత్తా). వారు ఈమేధానిధికి దేశసేవాతత్పరతకై 'ఎల్. ఎల్. డి' అను బిరుదము నొసంగిరి.

భరతఖండవాసులలో నంతటి చిన్న వయసులోనోబుల్ బహుమాన మందుకొన్న వారు లేరు. అయితే టాగూరువంటి దేశభక్తుడు దేశసేవాతత్పరుడును ఈబిరుదముల నెట్టియుద్దేశముతో స్వీకరించెనో మన మెఱుంగవలసియున్నది. ఇది మన కప్రస్తుతమేయైనను నేటి కాలపరిస్థితులనుబట్టి మాత్రమే కాక రవీంద్రుని జీవితపరమావధిలో కాలయాపన పరిస్థితులను బట్టియు దేశమండలి రాజకీయ పరిస్థితులనుబట్టియు తెలిసికొను టావశ్యక మనియే భావింపవలసి యున్నది.

మన దేశమునం దీబిరుదుల ఉత్సాహము, ఉబలాటము ప్రాకులాట యిరువదియవశతాబ్దారంభమున నెంత యుద్రేకముతోను, ఉద్వేగముతోను, నుండెడివో యేకొలదిపాటి రాజకీయ పరిజ్ఞాతకైనను, కించిజ్జ్ఞుడైన విద్యావంతునకైనను తెలుకబడియే యున్నది. బిరుదులను బొందువారిలో గొందఱు దానికై యత్యధికమైన కృషిని సల్పువా రున్నారు. మఱికొందరు తాము బయటపడక యితరులచే పనిచేయించి సంపాదించి తగిలించుకొన్నవా రున్నారు. వేరుకొంద ఱయాచితముగా వచ్చినదానిని విడుచుటేల యని గ్రహించినవా రున్నారు. ఇంకను గొందఱు వచ్చిన బిరుదమును తీసి

కొనుటా తిరస్కరించుటా యని తర్కించి తర్కించి చేకొన్న వారును గలరు.

అయితే రవీంద్రుడు ఓండలి యే తెగకును చెందినవాడు కాడు. అతడు పొందిన బిరుదములుకూడ యిట్టివాతావరణమున దొరకొన్నవియు కావు. 'నోబుల్' బహుమానము సాధారణముగా జగన్నుతిగన్న గ్రంథరచయితలకే యిచ్చుట కేర్పడియున్నది. అప్పు డప్పుడు లోకఖ్యాతి నందిన పరిశోధకులకుగూడ యిచ్చుట కలదు. ఇంక 'నైట్' బిరుదముకూడ నట్టి తెగకు చెందకపోయినను మిగుల నధికమయిన గౌరవంబును, విలువయును గలదే. రవీంద్రుడు పొందిన విశ్వవిద్యాలయ బిరుదమున్ను సారస్వత సంబంధమైనదే. సారస్వత పరిశోధక సంబంధమైన బిరుదులనందు టెన్నడును ఆక్షేపణీయము కాదు. అందుచేతనే మహావిజ్ఞానియైన రవీంద్రనాధటాగూరు రీబిరుదములను ఇతోధిక గౌరవముచే నందుకొన్నవాడని మన మెంచగలము.

ఈవిషయమునజరిగిన యొక విచిత్రము విపరీతమునైన సంగతి నిట వ్రాయకుండ నుండు టపచారమే యగును. క్రీ. శ. 1919 వ సంవత్సరమున అమృతసర్ నగరమునందు దొరతనమువారుఏదోయొకస్వల్పకారణమునకై నిరాయుధులును, నిరపరాధులునైన ప్రజాబాహుళ్యముపై తుపాకిగుండ్లను

బారుచేయించి కాల్పులను కాల్పించి నగరవీధు లన్నింటను
రక్తపాతమును గలుగజేసినారు. ఆసంగతి రవీంద్రనాథ
ఠాగూరుమహాశయుని చెవిని బడినంతనే మిగుల విషణ్ణహృద
యుడై పరితపించి యెంతో దూరాలోచనము చేసి యావిషాద
సంఘటనమునుగూర్చి ప్రభుత్వమున కొక విజ్ఞప్తి నంపెను.

అది భారతప్రభుత్వమువారి చేతులమీదుగా సరాసరి
పార్లమెంటునకు బోవలసియున్నది. ముందుగా నది యప్పటికి
వైస్రాయి (గవర్నర్ జనరల్) అయిన 'ఛలమ్స్ఫర్డు' నకు
జేరెను. అందు కొంతభాగమును రవీంద్రుడు కోపారుణిత
లోచనుండై వ్రాసినట్లు కన్పట్టుచుండెను. వైస్రాయి దాని
నామూలాగ్రముగ చదివి నిర్లక్ష్యముగ జూచెను. ఆసంగతి
రవీంద్రున కెట్లో తెలిసెను. వెంటనే యీదేశభక్తుడు తనకు
దొరతనమువా రతిగౌరవముగ ప్రసాదించిన 'నైట్' బిరుద
మును విసర్జించెను. అతడెంత మహాత్యాగియో చూడుడు.
దీనినిబట్టి యీమహనీయునకు బిరుదములం దెంతటి యాశ
యున్నదో పాఠకమహాశయులు గ్రహింపుడు.

అస్తమయము

"విశ్వప్రపంచైక విజ్ఞానఫలదంబు
వేదకల్పక ముద్భవించుపాదు

సంకల్పమాత్ర తక్షణ జగన్నిర్మాణ చణ
తపోధనుల కాశ్రమపదంబు
సత్యరతు దిదృతు దీక్షితులైన హరి
శ్చంద్రాదు లేలిన సవనభూమి
పరశురామద్రోణపాండవేయాది కాం
డీరవీరులగన్న వీరమాత

గాంగలహరీతరంగ సంక్షాళితోచ్చ
మానవాళఘపంకమౌ మాన్యసీమ
శంకరాదిమతాచార్య జన్మభూమి
భరతఖండంబు భువనైక పావనంబు."

భరతఖండమందలి పుణ్యవంతమైన భూభాగమందెంత మంది మహనీయు లుద్భవించి తమ యశశ్చంద్రికలచే దశ దిశల నావరించి తిరిగి కొంతకాలమునకు ఇహలోకమును వీడి స్వర్గసీమ నలంకరించుచున్నారో మన మెఱుంగుదుము. అట్టి వారందఱు భూలోకమునకు నిఖలవిషయంబులందును మకుటాయమయిన భారతమాత పుణ్యగర్భంబున జన్మించి యా దేవికంఠసీమను ముక్తిముక్తాఫలంబులలో విరాజిల్లు హారావళి యందు తారలవలె వెలింగి యెల్లపుడా కేలోకమందుండుట భావ్యముకాదని కాబోలు పరలోకమున కరుగుచుందురు. ఇట్లెన్ని రత్నము లా దేవిమణిహారమునుండి రాలిపోయినవో!

అందు భారతభూమియందు వంగరాష్ట్రమునకు రేవె లుంగై జన్మించి పసితనముననే స్వీయమేధాప్రతిపత్తితో జ్ఞాన బోధకప్రజ్ఞను గడించి వంగరాష్ట్రమందు వంగభాషయందే గాక వివిధదేశభాషలందును కవితాగాన మొనర్చి పురాణ భాషయందుగూడ నపారప్రజ్ఞ నార్జించి తనయుపన్యాసస్ఫూర్తి వేగమున స్వదేశీయులను ఖండాంతర వాసులను మహదా నందమున ముంచి తన గ్రంథరచనా కౌశలంబున విఖ్యాత యశోవల్లరుల వివిధగమనములతో కవితాలతల బ్రాకించి బ్రాహ్మణమతాభిమానియై ప్రాచీనగురుకులంబుభాతి శాంతి నికేతనమును స్థాపించి ఖండాంతరములందున్న విద్యావేత్త లనుగూడ తనవిద్యాలయ ప్రాంగణమునకు హైందవసాంప్ర దాయాభ్యసన మభ్యసింప వచ్చునట్లుచేసి పత్రికాప్రచురణం బున భాషాదేవిని వివిధగతుల నారాధించి దేశసేవాతత్పరు డని విఖ్యాతినందిన ప్రతిభాశాలి, తన శేముషీ ప్రభావంబున నోబెలుబహుమానమును బొంది జగద్విఖ్యాతిని గాంచిన పరమపావనుడు, తలంచినంతమాత్రముననే భారతరాష్ట్రీయ ప్రభుత్వముతో నొకరక్తపాతకార్యమున వాగ్వివాదమునల్పి వైస్రాయితో డీకొని దొరతనమువా రనాహూయమాన ముగ 'నైటు' బిరుదమును త్రుటికాలములో విడనాడిన మహాత్యాగి, సత్యదీక్షాసంపన్నుడు, బ్రహ్మచర్యవ్రత నిష్ఠా గరిష్ఠుడు, మహోపకారియు, ధన్యాత్ముడును ధన్యజీవనుడును

సుకృతరాశి శ్రీ రవీంద్రనాథ టాగూరు మహాశయుడు 7—8—1941 సంవత్సరమున భారతీయుల నపారశోక వారధిలో ముంచి స్వర్గసీమ నలంకరించెను.

"పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతామ్
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే"

సంపూర్ణము.

శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాల, రాజమండ్రి.

నాయకుల జీవితములు

మహాత్మా గాంధి	0	8
జవహారలాల్ నెహ్రూ	0	8
హిట్లర్ దురంతములు	0	8
సుభాసుచంద్రబోస్	0	8
చిత్తరంజన్ దాసు	0	8
బాబూ రాజేంద్రప్రసాద్	0	8
అచ్యుతపట్వర్ధన్	0	8
జాతీయనాయకులు 1 వ భాగము	1	0
డిటో 2 వ భాగము	1	0
రాజగోపాలాచారి	0	8
జై హింద్ (చక్రాని పద్యములు)	0	4
మదనమోహాన మాలవ్య	0	8
రవీంద్రనాథ టాగూర్	0	8
అబుల్ కలామ్ అజాద్	0	8
జనాబ్ జిన్నా	0	8
నెహ్రూ ఇందిరకు వ్రాసిన లేఖలు	1	0
కస్తూరిబా గాంధీ	0	8
అజాద్ హిందూ ఫౌజ్	1	0
జై హింద్ (వచనం)	0	8
స్వామి వివేకానంద	0	12
ఆచార్య కృపలానీ	0	8

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి.